

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

**Методика викладання
психології у закладах
вищої освіти:**

методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів освіти спеціальності
053 «Психологія» ОС «Магістр»

ЛУЦЬК-2023

УДК 378.016:159.9

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7, від 16 березня 2023 р.), методичною комісією факультету психології (протокол № 7, від 22.02.2023 р.) й кафедрою педагогічної та вікової психології (протокол № 7, від 21.02.2023 р.)

Укладач – **Іванашко О. Є.**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Рецензенти:

Я.О. Гошовський, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету імені Лесі Українки

О.І. Остапівський кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології ВППО

Методика викладання психології у закладах вищої освіти: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів освіти спеціальності 053 «Психологія» ОС «Магістр» / укладач Іванашко О.Є. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 88 с. (3,7 др.а.)

© Іванашко О.Є., 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Одним із головних завдань вищої школи є розвиток пізнавальної активності здобувачів освіти, виховання у них вимогливості до себе, бажання і потреби працювати творчо, постійно поповнювати і удосконалювати свої знання. Вміння самостійно засвоювати і творчо застосовувати знання на практиці є важливим показником загальної і професійної підготовки випускників вузів.

До програми курсу «Методика викладання психології у закладах вищої освіти» включені розділи, що дозволять узагальнити теоретичні та практичні знання з методики викладання психології у закладах вищої освіти і є результатом теоретичних узагальнень минулих і сьогоdnішніх наукових досягнень психології навчання, методики навчання і практики педагогічної діяльності. Зміст методики викладання психології у вищих навчальних закладах передбачає з'ясування основних тенденцій у викладанні психологічних дисциплін, що дозволило б мінімізувати інтелектуальні та фізичні затрати для досягнення максимального результату. Водночас, проводиться ретроспектива на вивчення психології у загальноосвітніх школах.

В процесі роботи викладач зазначає основні завдання професійної освіти, суть якої полягає у формуванні професійної готовності випускника до включення в професійну діяльність і наступне професійне зростання. Структурне і змістовне розкриття професійної готовності дозволить визначити розмаїття взаємозв'язків елементів структури і змісту професійної підготовки.

Професійна соціалізація виступає діючим фактором функціонування здобувача освіти як повноправного члена трудового колективу та розкриття професійної майстерності. В той же час, здобувачі освіти мають усвідомити, що професійна майстерність не зводиться лише до оволодіння професійними технологіями. Вона неодмінно

містить у собі і розвиток професійно важливих особистісних якостей, що забезпечують здатність індивіда до оволодіння професією, до здійснення продуктивної професійної діяльності.

Професійно-психологічна готовність викладача представляється як інтегральна властивість та стан особистості, з функціональною спрямованістю на цю діяльність. При цьому рівень професійної готовності визначається наявністю педагогічних здібностей, системою психологічних, гуманітарних та спеціальних знань, сформованих на їх основі вмінь і навичок, переконань, ціннісних орієнтацій та морально-психологічних особистісних якостей, що сприяють успішному виконанню професійних обов'язків та функцій.

Вагомим чинником якісного засвоєння знань та набуття вмінь під час проведення практичних занять є інтерактивне навчання, з використанням якого знання набувають іншої форми. З одного боку, вони є певною інформацією про навколишній світ, особливістю якої є те, що здобувач освіти одержує її не у вигляді вже готової системи від викладача, а в процесі власної активності. З іншого боку, у процесі взаємодії на занятті з іншими здобувачами освіти і викладачем здобувач освіти опановує систему випробуваних (апробованих): способів діяльності стосовно себе, соціуму, світу взагалі, засвоює різні механізми пошуку знань в індивідуальній і колективній діяльності. Тому знання, отримані здобувачем освіти, є одночасно й інструментом для самостійного їх здобування.

Таким чином, мета інтерактивного навчання, яке використовується на кожному практичному занятті - це створення викладачем умов навчання, за яких здобувач освіти сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання, уміння, цінності та власну компетентність у різних сферах життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей

інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти.

Отже, сумісна учбова діяльність при застосуванні інтерактивних методів навчання перетворюється у певну модель спілкування особистостей в реальній творчій (продуктивній) діяльності, а не лише у взаємодію діяльностей (навчальної і учбової).

Викладач визначає місце лекційних занять у системі форм організації навчальної діяльності здобувачів освіти, характеризує основні функції лекції: інформаційна, систематизуюча, роз'яснююча та розвивальна. Звертає увагу на методичні аспекти підготовки та проведення лекційного заняття такі, як: вибір теми, підбір та структурування матеріалу, написання конспекту (або детального плану), стиль викладання, перевірка розуміння здобувачами освіти матеріалу та його конспектування.

Викладач визначає роль семінарських занять у формуванні вмінь і навичок самостійного пошуку та опанування практичних навичок професійної діяльності, виховання. усвідомлення ролі семінарських занять у професійній підготовці майбутніх фахівців; формування вмінь і навичок самостійного пошуку та опрацюванню інформаційного матеріалу, формування аналітичного мислення, опанування практичних навичок професійної діяльності, виховання. Викладач визначає роль роботи з підручником, вивчення наукової літератури у активізації різних видів мислення: аналітичного мислення, мисленневих операцій (аналізу, синтезу, порівняння тощо) і формуванні навичок самостійного пошуку та опануванні практичними навичками професійної діяльності.

Важлива роль у досягненні мети та реалізації завдань курсу покладається і на самостійну роботу здобувачів освіти, внаслідок якісного виконання якої, у здобувачів освіти формуються ключові компетенції з дисципліни, а також продовжують формуватися життєві компетенції. Це в свою чергу формуватиме професійну ідентичність та чітку

професійну позицію фахівця.

Практичне заняття містить три складових:

1. Актуалізація опорних знань, заслуховування підготовлених здобувачами освіти теоретичних питань підготовки.
2. Реферативні доповіді, які заслуховуються також як одноосібні презентації, або ж презентації робіт малих груп (за результатами самостійної групової роботи). Презентуючи реферативні доповіді здобувачі освіти представляють розроблені проекти ділових ігор у викладанні психології з їх обґрунтуванням (по групах). Визначають особливості застосування ділової гри для формування вмінь та навичок з даної теми, її роль у формуванні професійних якостей.
3. Практичні завдання – власне інтерактивні вправи, спрямовані на засвоєння, демонстрацію і корекцію вмінь і навичок, набуття яких є складовими формування ключових компетенцій здобувачами освіти.

Завершується практичне заняття узагальненням засвоєного матеріалу та виставленням оцінок здобувачам освіти за підготовку та роботу на практичному занятті.

Викладач розкриває значення контролю знань здобувачів освіти в системі професійної підготовки майбутніх спеціалістів, його роль у перевірці якості засвоєного навчального матеріалу, налаштуванні зворотного зв'язку між викладачем та здобувачем освіти.

Основними завданнями системи контролю і управління навчальним процесом є комплексна оцінка якостей засвоєння здобувачами освіти та слухачами навчальної інформації у повному обсязі курсів, що викладаються, проведення всіх форм занять, підготовки фахівця загалом.

Метою контролю є оцінка якості організації і проведення навчально-виховного процесу і його кінцевих результатів для подальшого удосконалення форм і методів роботи.

Метою викладання освітнього компонента «Методика викладання психології у закладах вищої освіти» є надання здобувачів освіти систематизованих знань з методики викладання психології у ЗВО та формуванні навичок проведення основних видів навчальних занять.

1.2. Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Методика викладання психології у закладах вищої освіти» є засвоєння знань про структуру, цілі та завдання предмета методики викладання психології у закладах вищої освіти; ознайомити здобувачів освіти з особливостями педагогічної діяльності у закладах вищої освіти; теоретично ознайомити здобувачів освіти з особливостями викладацької діяльності психолога; систематизація інформаційного масиву з методики викладання психології; означити відмінності викладання психології для здобувачів освіти різних спеціальностей; визначити активні методи педагогічного впливу з метою активізації уваги, мислення та пізнавальної активності здобувачів освіти; розкрити поняття «професійно важливі риси викладача психології»; практично застосувати теоретичні знання, пов'язані з викладацькою діяльністю.

Результати навчання (Компетентності):

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми ЗК5. Цінування та повага до культурних та мультікультурності. ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
Фахові компетентності	СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз

<p>ості (ФК)</p>	<p>актуальних проблем психологічної науки та / або практики.</p> <p>СК5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.</p> <p>СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.</p> <p>СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.</p> <p>СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію. СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.</p> <p>Для освітньо-наукової програми</p> <p>СК10. Здатність самостійно розробляти проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей.</p>
<p>Програмні результати навчання (ПРН)</p>	<p>ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.</p> <p>Пр4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.</p> <p>ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.</p> <p>ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань</p>

	<p>діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.</p> <p><i>Для освітньо-професійної програми</i></p> <p>ПР12. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.</p> <p>ПР13. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.</p>
--	---

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усь ого	Лек.	Пра кт.	Сам · роб.	Кон с.	Форма контро лю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади організації начального процесу на заняттях з психології у закладах вищої освіти						
Тема 1. Методика викладання психології як науково-практична дисципліна. Теоретико-методологічні засади викладання психології.	15,5	2	2	11	0,5	ОП, РМГ 3
Тема 2. Загальна характеристика принципів дидактики і їхня реалізація в методиці викладання психології.	14,5	2	2	10	0,5	ДС, ОП, РМГ 3
Тема 3. Методи та технології навчання психології. Сучасні методи активізації навчання.	18	4	2	11	1	ІНДЗ/І РС ДС ОП, МКР 3

Тема 4. Підготовка і проведення лекційних занять з психологічних дисциплін.	16	2	2	11	1	ІНДЗ/РС ДС ОП 3
Тема 5. Семінарські практичні, й лабораторні заняття з психології.	16	2	2	11	1	ІНДЗ/РС ДС ОП 3
Разом за модулем 1	80	12	10	54	4	15
Змістовий модуль 2. Методичні засади викладання психології у закладах вищої освіти						
Тема 6. Методичні особливості викладання навчальних дисциплін з психології. Організація планування та розробка курсу з психології.	20	4	4	11	1	ІНДЗ/РС ДС ОП 6
Тема 7. Дистанційні технології навчання. Організація самостійної роботи здобувачів освіти та проведення контролю в процесі навчання психології.	16	2	2	11	1	ОП, ДС, РМГ 3
Тема 8 Психологічні аспекти роботи викладача зов, як організатора взаємодії в педагогічному процесі. Психологічний аналіз конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та стратегії вирішення	16	2	2	11	1	ОП, ДС, РМГ 3
Тема 9 Викладач вищої школи як суб'єкт інноваційної педагогічної діяльності. Компетентності, які охоплюють нові ролі (професії) в системі вищої освіти: коуч; ментор; тьютор; фасилітатор; едвайсер. Студент як суб'єкт навчання і здобувач вищої освіти.	18	4	2	11	1	ІНДЗ/РС ДС ОП, МКР 3
Разом за модулем 2	70	12	10	44	4	15
Види підсумкових робіт						Бал

Модульна контрольна робота						60
ІНДЗ						10
Професійно-орієнтоване завдання						
Всього годин/ Балів	150	24	20	98	8	100

(заочна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Са м. роб.	Кон с.	Форма контролю/ Балн
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади організації начального процесу на заняттях з психології у закладах вищої освіти						
Тема 1. Методика викладання психології як науково-практична дисципліна. Теоретико-методологічні засади викладання психології.	16	1		14	1	ОП, РМГ 3
Тема 2. Загальна характеристика принципів дидактики і їхня реалізація в методиці викладання психології.	16	1	1	13	1	ДС, ОП, РМГ 3
Тема 3. Методи та технології навчання психології. Сучасні методи активізації навчання.	16	1	1	12	2	ІНДЗ/ РС ДС ОП, МКР 3
Тема 4. Підготовка і проведення лекційних занять з психологічних дисциплін.	16	1	1	12	2	ІНДЗ/ РС ДС ОП 3
Тема 5. Семінарські практичні, й лабораторні заняття з психології.	16	1	1	12	2	ІНДЗ/ РС ДС ОП 3
Разом за модулем 1	80	5	4	64	8	15
Змістовий модуль 2. Методичні засади викладання психології у закладах вищої освіти						
Тема 6. Методичні особливості викладання навчальних	19	2	1	14	2	ІНДЗ/ РС ДС

дисциплін з психології. Організація планування та розробка курсу з психології.						ОП 6
Тема 7. Дистанційні технології навчання. Організація самостійної роботи здобувачів освіти та проведення контролю в процесі навчання психології.	18	1	1	14	2	ОП, ДС, РМГ 3
Тема 8 Психологічні аспекти роботи викладача з во, як організатора взаємодії в педагогічному процесі. Психологічний аналіз конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та стратегії вирішення	17	1	1	13	2	ОП, ДС, РМГ 3
Тема 9 Викладач вищої школи як суб'єкт інноваційної педагогічної діяльності. Компетентності, які охоплюють нові ролі (професії) в системі вищої освіти: коуч; ментор; тьютор; фасилітатор; едвайсер. Студент як суб'єкт навчання і здобувач вищої освіти.	16	1	1	12	2	ІНДЗ/І РС ДС ОП, МКР 3
Разом за модулем 2	70	5	4	52	8	15
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота						60
ІНДЗ						10
Професійно-орієнтоване завдання						
Всього годин/ Балів	150	10	8	116	16	100

Форма контролю*: ОП – опитування, ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувачів освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Змістовий модуль 1
Теоретико-методологічні засади організації
начального процесу на заняттях з психології у
закладах вищої освіти

Тема 1. Методика викладання психології як науково-практична дисципліна. Теоретико-методологічні засади викладання психології

Основні поняття: Державні освітні стандарти, навчальний план, базова психологічна освіта, післявузівська професійна освіта з психологічних спеціальностей, навчальна програма, тематичний план вивчення дисципліни, способи побудови навчальних програм: лінійний, концентричний, спіралевидний, мета викладання психології, принципи викладання психології.

Питання для обговорення:

1. Цілі навчання психології та стратегії організації сучасної освіти.
2. Нормативні документи, що визначають зміст освіти.
3. Методика викладання психології як навчальна дисципліна, яка вивчає закономірності засвоєння психологічного знання в процесі навчання.
4. Предмет методики викладання психології.
5. Принципи методики викладання психології.
6. Основні розділи методики викладання психології.
7. Структура, функції та цілі методики викладання психології.
8. Місце методики викладання психології в системі наукового знання. Теоретичні та практичні завдання методики викладання психології.

Реферативні доповіді:

1. Теорії навчання: розвивальне навчання, поетапного формування розумових дій, загального розвитку; проблемного навчання.

2.Методика викладання психології і практика педагогічної діяльності.

3.Психологічний аналіз труднощів, що виникають у студентів при вивченні психології.

Практична частина заняття:

Завдання 1. Розробити модель (графічну структуру) готовності спеціаліста до професійної діяльності за структурно-логічною схемою:

- професійна свідомість: уявлення про себе як про фахівця уявлення про діяльність (психологічний аспект);
- професійна технологія (педагогічний аспект);
- професійна техніка (спілкування та предметної діяльності).

Завдання виконується в групах по 4-5 осіб з подальшим обговоренням. У процесі виконання завдання студент спирається на матеріали самостійної роботи. (Зразок моделі представлений у Додатку А).

Тема 2. Загальна характеристика принципів дидактики і їхня реалізація в методиці викладання психології. Дидактичні стратегії управління процесом формування пізнавальної діяльності у курсі психології

Основні поняття: Навчальні задачі, таксономія навчальних задач, таксація, рефлексивні задачі, метапізнавальна діяльність, типи проблемних ситуацій (перцептивно-мнемічні, продуктивно-евристичні, продуктивно-рефлексивні), методи вивчення психології, вербальні методи (усні та письмові, монологічні та діалогічні), конспектування, складання тез, цитування, анотування, рецензування, складання формально-логічної моделі.

Питання для обговорення:

1. Дидактика: теорія і практика навчання й освіти. Характеристика принципів дидактики. Реалізація дидактичних принципів у предметних методиках.

2. Стратегія традиційного репродуктивного навчання.
3. Стратегія продуктивного творчого навчання.
4. Таксономія навчальних задач з психології.
5. Типологія проблемних ситуацій, що забезпечують вихід на рівень когнітивної рефлексії та саморегуляції.
6. Методи вивчення психології. Методи закріплення вивченого матеріалу.
7. Дистанційне вивчення психології.
8. Процес засвоєння як зміст навчальної діяльності студентів. Розвивальні можливості навчання. Конструювання навчального змісту.
9. Моделі навчання (інформаційна, операціональна, розвивальна).
10. Психологічні аспекти дидактичних принципів, змісту предмета та методів засвоєння знань, умінь, навичок.

Реферативні доповіді:

1. Теорії навчання: використання комп'ютерних технологій (Л.М. Проколієнко); ієрархічного проектування нових інформаційних технологій (Ю.І Машбиць, М.Л. Смульсон); колективного способу навчання (В.К. Дяченко).
2. Робота викладача, спрямована на попередження негативного впливу буденних психологічних знань на засвоєння наукових психологічних понять.
3. Необхідність викладання психологічних знань на основі відповідних методологічних принципів.
4. Поясніть, як може позначитися на якості знань відсутність чітких методологічних позицій при їх засвоєнні.

Практична частина заняття:

Завдання 1. Організація та проведення «Ділової гри».

Під час обговорення ділових ігор, підготованих студентами в результаті самостійної роботи, студенти обирають найбільш цікаву та проводять її на практичному

занятті.

Наприклад, ділова гра «Неуважний слухач».

Мета: формування навичок спостереження за станом аудиторії, розпізнавання невербальних сигналів, використання прийомів утримання уваги.

Хід проведення гри:

I етап. Серед присутніх в аудиторії обирається 3-6 студентів, які бажають виступити перед аудиторією. Вони отримують наступну інструкцію: «Кожному з Вас необхідно підготувати міні виступ на тему: «Пізнавальні психічні процеси» (на 3-4 хвилини). Після підготовки, Ви по черзі входите в аудиторію та презентуєте свою доповідь. Ваше завдання – зробити доповідь максимально ефективною».

II етап. Студенти, що знаходяться в аудиторії отримують наступну інструкцію: «Через деякий час в аудиторію будуть заходити студенти, які виступатимуть з доповіддю. Протягом кожного виступу (за сигналом викладача) ви повинні тричі змінити стиль поведінки: спочатку демонструєте увагу та зацікавленість, потім починаєте виявляти байдужість, нарешті, переходите до відкритої неуважності, відволікаєтесь, шепочетесь, пускаєте олівці, зошити тощо, але в межах моральних норм.

III етап. Аналіз результатів гри. Група обговорює наступні питання:

1. Чи вдалося доповідачам прослідкувати зміни стану аудиторії та відреагувати на них?
2. Які невербальні сигнали подавала група?
3. Які заходи вживали доповідачі для того, щоб змінити ситуацію?

Тема 3. Методи та технології навчання психології. Сучасні методи активізації навчання

Основні поняття: тематичний тезаурус, матриця ідей, евристична бесіда, групова дискусія, наочні методи

вивчення психології, предметна наочність, візуальна наочність (художня, символічна, текстова), практичні методи вивчення психології (лабораторні роботи, психологічні тести, вирішення психологічних задач, вправи, групові дискусії, ділові ігри), методи вивчення психології (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький), методи програмованого навчання, методи проблемного навчання, методи інтерактивного навчання, дистанційне навчання, закріплення вивченого матеріалу.

Питання для обговорення:

1. Активні методи навчання у викладанні психології.
2. Психологія активних методів навчання.
3. Методи програмованого навчання.
4. Методи проблемного навчання.
5. Методи інтерактивного навчання.
6. Особливості аналізу: дидактичного, виховного, методичного, організаційного. Повний та короткий аналіз.
7. Психологічний аналіз як особливий різновид аналізу, вивчення психологічного мікроклімату, педагогічного такту, рівня інтересу до теми тощо).
8. Елементи риторики на навчальних заняттях.

Реферативні доповіді:

1. Теорії навчання: Теорія нейролінгвістичного програмування (Дж. Гріндер, Р. Бендлер). Вальсфдорська школа Р. Штайнера. Теорія "вільного класу" (США).
2. Методологічний принцип детермінізму. Особливості його реалізації при викладанні психологічних знань.
3. Методологічний принцип розвитку психіки в діяльності. Мета його реалізації при поясненні психологічних закономірностей.
4. Методологічний принцип єдності свідомості та діяльності, його значення в інтерпретації психологічних фактів.

5.Методологічний принцип дії зовнішнього через внутрішнє у психічному житті людини. Його значення в поясненні психічних явищ.

Практична частина заняття:

Завдання 1. Організація та проведення «Мозкового штурму».

Хід проведення « Мозкового штурму».

1. Вступне слово викладача про мету і завдання даного методу.
2. Студенти пропонують теми для розгляду, у результаті, обирається одна з найцікавіших.
3. Проведення «Мозкового штурму» відбувається у три етапи:

Етап I. (30 хв.). Усі учасники коротко (2-3 хв.) надають свої пропозиції щодо проблеми. Зауваження забороняються. 2-3 «секретаря» записують усі пропозиції на дошці або на аркушах паперу.

Етап II. Учасники обирають експертну групу для розгляду наданих пропозицій. Експерти розподіляють усі надані пропозиції таким чином:

- ті, що можливо застосувати для швидкого використання;
- ті, що перспективні за певних обставин;
- ті, що перспективні на віддалений період;
- ті, що повністю не підходять.

Слід пам'ятати, що в перші три групи зазвичай потрапляє не більше 10-15 % пропозицій.

Етап III. Прийняття конкретного рішення на підставі пропозицій експертної групи.

4. Обговорення результатів застосування методу у вирішенні поставленої проблеми, підведення підсумків і оцінка групової роботи та окремих учасників.

Орієнтовний список тем для розгляду:

1. Підготовка гри-вікторини на тему: « Учбові задачі при викладанні психології»;
2. Організація прес-конференції на тему: «Складові педагогічної майстерності викладача»;

3. Проведення тематичного вечора «Роль і місце викладача у навчально-педагогічній грі» або «Цікава психологія»;
4. Проведення аукціону народної мудрості «Психологія в афоризмах, прислів'ях, приказках»
5. Організація вечору-подорожі «Країна Психологія»
6. Випуск психологічної газети

Тема 4. Підготовка і проведення лекційних занять з психологічних дисциплін

Основні поняття: Лекція, види лекцій

Питання для обговорення:

1. Процес навчання психології: форми, засоби, методи: лекція.
2. Роль лекції у вищій школі. Вимоги до лекції.
3. Види та структура лекцій. Нові лекційні форми.
4. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.
5. Методичні аспекти підготовки до лекції. Вибір назви теми та визначення мети лекції.
6. Підбір і структурування матеріалу лекції. Складання плану і написання конспекту лекції.
7. Початок, завершення та організація матеріалу лекції. Стил ь викладення, вибір рівня складності змісту і викладення матеріалу лекції.
8. Підбір питань до змісту лекції. Роль наведення прикладів.
9. Перевірка розуміння матеріалу студентами. Динаміка рівня уваги студентів на лекції.
10. Конспектування матеріалу лекції студентами.

Реферативні доповіді:

1. Структура доведення або аргументованого викладу навчального матеріалу.
2. Прийом взаємодії інтересів. Прийом персоніфікації. Прийом проблемної ситуації. Прийом співучасті.

3. Правила дискусій, диспутів.
4. Вимоги до конспектів навчальних занять (Додаток до програми дисципліни).
5. Підготовка до проведення лекцій (конспект лекції).
6. Учіння на навчальних заняттях з психології. Лекційне заняття. Використання законів формальної логіки.

Практична частина заняття:

Завдання 1. Складання розгорнутого плану лекції з дисципліни «Основи психології та педагогіки». Тема лекції дається на вибір студента.

Завдання 2. Аналіз сценарію лекційного заняття. Для аналізу надається дидактичний матеріал - методична розробка лекції «Увага» (Див. Додаток Б).

Тема 5. Семінарські практичні, й лабораторні заняття з психології

Основні поняття: Семінари, лабораторні заняття, індивідуальні заняття, консультація, колоквиум

Питання для обговорення:

1. Організація групових занять в курсі психології. Організація семінару в курсі психології. Організація практичних занять в курсі психології.
2. Розробка навчальних занять та їх публічний захист. Кредитно-модульна система навчання як сучасне рішення процесу навчання в ВНЗ. Структурування навчальної дисципліни за кредитами, модулями та темами; їх співвідношення. Досвід кредитно-модульного навчання психології.
3. Семінарське заняття як діалогічна форма навчального заняття. Функції семінарських занять. Цілі семінарських занять.
4. Репродуктивний та творчий типи семінарських занять.
5. Методичні аспекти підготовки до семінарського заняття. Складові конспекту семінарського заняття.

6. Підготовка студентів до семінарського заняття.
7. Функції практичних і лабораторних занять.
8. Дидактична мета практичних занять. Дидактична мета лабораторних занять.
9. Типові завдання для лабораторних і практичних занять. Організація і проведення практичних і лабораторних занять.
10. Педагогічна мета і завдання екскурсії. Педагогічна мета і завдання рольової та ділової гри. Педагогічна мета і завдання психолого-педагогічного театру. Педагогічна мета і завдання тренінгу.

Реферативні доповіді:

1. Організація проведення семінарського заняття.
2. Організація дискусії та недопущення конфліктної ситуації. Структурно-логічна схема дій викладача (схема ООД) по керівництву дискусією (за Бадмаєвим); Задачі викладача на кожному з етапів дискусії (за підручн. Яворовская Л.Н. Методика викладання психології)
3. Наочність та її значення при поясненні психологічного матеріалу. Мета використання наочності. Види наочності: образна, предметна, словесна, моторна.
4. Методичні правила успішного використання демонстраційного експерименту. Які вимоги до ефективного використання на уроках психології фотознімків, картин, таблиць, схем. Охарактеризуйте методику використання навчального кінофільму при вивченні психології

Практична частина заняття:

Завдання 1. Написання дидактичного тесту з метою перевірки засвоєння бази знань із теми.

Завдання 2. Проаналізувати методичну розробку семінарського заняття «Психологічні проблеми емоцій» (Додаток В).

Завдання 3. Розробити практичні завдання відповідно до принципів складання навчальних завдань для практичних занять.

Завдання 4. Розробити методичний сценарій

використання демонстраційного експерименту до власно обраної теми курсу "Загальна психологія".

Завдання 5. Аналіз схеми конспекту лабораторного заняття (Додаток П).

Змістовий модуль 2

Методичні засади викладання психології у закладах вищої освіти

Тема 6. Методичні особливості викладання навчальних дисциплін з психології. Організація планування та розробка курсу з психології

Основні поняття: Наукова психологія, практична психологія, життєвські психологічні знання, психологічні знання в мистецтві, ірраціональна психологія, друковані та електронні носії знань, навчально-виховна ситуація, структура навчально-виховної ситуації, спільна навчальна діяльність, єдине смислове поле спільного навчання, структура спільної навчальної діяльності (мета, предмет, продукт, засоби, способи), взаємодія, цикли взаємодії, типи організації навчання (адаптивний, продуктивний), форми спільної діяльності та їх психологічні функції, конструктивно-проективна діяльність та етапи її становлення, конструктивно-проективні можливості педагога, процедури конструювання сценаріїв навчальних ситуацій, евристична бесіда.

Питання для обговорення:

1. Навчальні дисципліни з психології.
2. Знання наукової і практичної психології як основа навчального курсу.
3. Методичні особливості викладання теоретичної психології (Історія психології Загальна психологія).
4. Методичні особливості викладання прикладної психології: Вікова і педагогічна психологія Соціальна психологія.

5. Методичні особливості викладання прикладної психології: Медична психологія Юридична психологія.
6. Викладання психології в межах загальноосвітніх програм.
7. Викладання психології в рамках професійних освітніх програм.
8. Технології розробки навчального курсу з психології.

Реферативні доповіді:

1. Особливості підготовки лекції з теми: “Предмет, завдання і методи психології”.
2. Специфіка підготовки лекції з теми: “Розвиток психіки і свідомості”.
3. Особливості підготовки лекції з теми: “Діяльність”.
4. Специфіка підготовки лекції з теми: “Спілкування”.
5. Особливості підготовки лекції з теми: “Колектив”.
6. Специфіка підготовки лекції з теми: “Особистість”.
7. Способи управління навчанням: програмоване навчання, алгоритмізація, проблемне навчання, комп’ютерне навчання, навчальні заняття-діалоги тощо. Методи навчання (інциденту, ділових ігор, сугестопедії).

Практична частина заняття:

Завдання 1. Розробка кількох проблемних ситуацій, що можуть бути вирішені за допомогою різних форм співробітництва.

Завдання 2. Продумайте, які з відомих Вам ігор можна було б використовувати в навчальному процесі для вивчення різних тим при навчанні студентів-психологів.

Завдання 3. Ви працюєте викладачем психології в одному з ЗВО міста. До вас звернувся керівник з пропозицією терміново розробити програму навчальних курсів, що пропонуються студентам на вибір: “Наша кафедра мусить працювати в екстремальних умовах через те, що троє провідних фахівців цього року пішли в декретну відпустку. Їх авторські курси не були популярними серед студентів”. Керівник просить вас

розробити навчальний курс із дисципліни, що була би цікавою та мала практичну цінність для підготовки майбутніх фахівців з психології. Також він хотів би, щоб ви підготували презентацію цього навчального курсу для виступу з нею на засіданні кафедри.

Тема 7. Дистанційні технології навчання. Організація самостійної роботи здобувачів освіти та проведення контролю в процесі навчання психології

Основні поняття: Дистанційні технології навчання, перевірка та оцінка знань (поточна, проміжна, підсумкова), функції перевірки та оцінки знань (орієнтувальна, стимулююча, атестаційна), принципи перевірки та оцінки знань (об'єктивності, валідності, надійності, диференційованості, системності, систематичності, конфіденційності), типи оцінювання (нормативний тип оцінювання та оцінювання на основі розподілу результатів), планування заходів з приводу перевірки та оцінки знань студентів, види перевірки та оцінки знань з психології (опитування та виконання практичних завдань), види опитувань (вільне, письмове, усне, програмоване), форми перевірки знань (індивідуальна, фронтальна, персональна, експертна, одноразова, розподілена), рейтингове оцінювання, колоквиум, залік, екзамен, контрольна робота, поурочне оцінювання, тестування, завдання з пропусками, завдання з вибором альтернатив, завдання із закритою відповіддю, завдання практичного характеру, кваліфікаційні роботи (реферати, курсові, дипломні), підсумкові перевірка та оцінка знань та умінь з психології.

Питання для обговорення:

1. Дистанційні технології навчання.
2. Призначення та види самостійної роботи студента. Функції самостійної роботи студента.
3. Особливості та вимоги до конспектування першоджерел. Підготовка рефератів, контрольних, курсових і дипломних робіт.

4. Види самостійної роботи студентів. Підготовка до лекцій, семінарів і практичних занять. Виконання досліджень та підготовка звітів з практикумів.
5. Консультація як вид навчального заняття. Цілі консультації. Індивідуальна та групова консультації. Консультації до заліків та іспитів.
6. Практика з психології, курсові та дипломні роботи. Консультація до проходження різних видів практики.
7. Контроль як інструмент керування процесом засвоєння знань. Необхідність контролю.
8. Критерії оцінки психологічних знань. Оцінка знань, її дидактична функція і вимоги до мотивації. Функції контролю: діагностична, корекційна, розвивальна.
9. Інтегральні показники рівня оволодіння предметом: володіння психологічною термінологією; знання суттєвих характеристик і ознак психологічних понять; диференційованість психологічних понять; структурність психологічного знання.
10. Види контролю: індивідуальне та фронтальне опитування. Форми контролю: усне, письмова форма перевірки знань. Різновиди письмового опитування: програмований контроль; альтернативно-тестовий контроль; письмові роботи.

Реферативні доповіді:

1. Організація самостійної роботи студентів заочної та дистанційної форми навчання.
2. Позааудиторна робота: факультативи, гуртки, олімпіади з психології, клубна робота.
3. Завдання, що сприяють розвитку умінь читання у студентів.
4. Ознайомлення з вихідною документацією у професійній діяльності викладача.
5. Психологічні основи педагогічної оцінки, педагогічного такту, педагогічної етики викладача. Відкритість системи нарахування балів.

6. Досвід кредитно-модульного навчання психології. Особливості поточного та семестрового контролю.
7. Розробити проект заняття підсумкового контролю до власно обраної теми курсу "Загальна психологія".

Практична частина заняття:

Завдання 1. Розробити і представити методичний сценарій індивідуального заняття перевірки завдань самостійної роботи до власно обраної теми курсу "Загальна психологія".

Завдання 2. Розробити проект перевірки самостійної роботи в умовах заочної (дистанційної) форми навчання.

Завдання 3. Ознайомлення з методикою самостійної роботи з опрацювання навчальної та навчально-методичної літератури. Метод абстрагування, асоціативного мислення, метод казки, метафори, притч, прислів'їв, як форма роботи з несвідомим. Застосування проєктивних методів.

Завдання 4. Здобувачам освіти пропонується надати коротку характеристику основних принципів контролю, перевірки та оцінювання знань, розкрити особливості їх використання.

Завдання 5. Визначити теми для тестування з психології. Розробити дидактичний тест з обраної теми.

Завдання 6. Здобувачам освіти пропонується виставити оцінку собі (можливо тому, з ким працював у парі на заняттях) та обґрунтувати її та аргументувати одногрупнику.

Тема 8 Психологічні аспекти роботи викладача зов, як організатора взаємодії в педагогічному процесі. Психологічний аналіз конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та стратегії вирішення

Основні поняття: Державні

Питання для обговорення:

1. Поняття про педагогічне спілкування, його особливості та види.
2. Стили педагогічного спілкування.

3. Комунікативні бар'єри при взаємодії викладача та студентів.
4. Малоєфективні моделі педагогічного спілкування.
5. Способи урегулювання конфліктів: основні стратегії та методи.

Реферативні доповіді:

1. У чому полягає особливість професійно-педагогічного спілкування? Які ви знаєте види педагогічного спілкування? У чому суть поняття «стиль педагогічного спілкування»? Запропонуйте вашу власну класифікацію ефективних стилів педагогічного спілкування.
2. У чому виявляється сутність феномена «конфлікт»? Охарактеризуйте типи педагогічних конфліктів. Проаналізуйте структуру педагогічного конфлікту.
3. Обґрунтуйте причини виникнення конфліктів у ЗВО. Якими можуть бути наслідки конфліктів у педагогічній діяльності?
4. Наведіть приклади типових конфліктів у системі «викладач-студент». На прикладі типових педагогічних конфліктів запропонуйте стратегії їх регулювання. Вибір стратегії обґрунтуйте.
5. Особливості педагогічного конфлікту, стадії його розвитку. Чим відрізняється педагогічний конфлікт від звичайного конфлікту у взаєминах.
6. Причини виникнення конфліктів у взаєминах «здобувач освіти - викладач» і «викладач - студентська академічна група». Особливості, причини виникнення та моделі конструктивного розв'язання. Чи бувають конфлікти, яких не можна вирішити?
7. Шляхи конструктивного подолання бар'єрів і вирішення конфліктів у педагогічній взаємодії «викладач - здобувач освіти».

8. Чи є конфлікти, від яких не можна відмовлятися? Чи завжди в конфліктах є об'єкт зіткнення?
9. Позиція викладача в навчально-професійній взаємодії зі здобувачами освіти (розуміння, визнання і прийняття здобувача освіти).
10. Як готувати здобувачів освіти до вирішення конфліктів? Поясніть сутність ігрових методів для вироблення умінь вирішувати конфлікти.
11. З'ясуйте, від чого залежить авторитет викладача у студентському колективі.

Практична частина заняття:

Завдання 1. Ви працюєте куратором першого курсу в одному з ЗВО міста. До вас звернулися студенти вашої групи зі скаргами на необ'єктивне оцінювання зі сторони деяких викладачів: "Ми дуже стараємося вчитися, працюємо на «відмінно», але... Зовсім незрозуміло, чому ми отримуємо такі низькі оцінки... Ми вже змучені тими безкінечними контрольними, тестами, заліками...". Студенти просять вас пояснити, в чому полягає сенс існування безлічі способів контролю. Також вони хочуть почути, як можна порозумітися з викладачем, що не аргументує своїх оцінок.

Обов'язкова програма виконання завдання

1. Опишіть та підтвердіть фактами, прикладами ефективність застосування різних форм, видів контролю знань з психології.
2. Результати роботи представте у вигляді виступу на кураторській годині.

Завдання 2. 1). За умови використання яких стилів спілкування педагог може бути приречений на емоційну самотність; коли його співрозмовники прагнуть підтримувати з ним лише інформаційний зв'язок. Відповідь обґрунтуйте.

А) стиль «творча співпраця»;

Б) стиль - дистанція;

- В) стиль- загравання;
- Г) стиль «дружня прихильність»;
- Д) стиль - залякування;
- Е) менторський стиль.

2). Чи повинна існувати дистанція між викладачем і студентами? Доведіть свою думку.

Завдання 3. Рефлексивна дискусія. Група студентів поділяється на три підгрупи. Одна підгрупа пропонує проект, друга – альтернативні шляхи його оптимізації, а третя - пропонує конструктивні доповнення для його розвитку. Протягом заняття підгрупи обмінюються ролями, що дає можливість «прожити» кожному роль, відрефлексувати позицію авторів і критиків, набутти досвіду культурної взаємодії і рефлексії різних видів діяльності. (Тематика і ролі обумовлюються заздалегідь). Рефлексивна дискусія дає змогу сформувати різні професійні нововведення та забезпечити процес їх критичного аналізу.

Завдання 4. Мікродослідження. Діагностика схильності особистості до конфліктної поведінки (особливості поведінки під час конфлікту). Методика К. Томаса Тест американського соціального психолога К.Н.Томаса (1973 р.) дозволяє оцінити індивідуальну стратегію і тактики поведінки в конфліктній ситуації.

Тема 9 Викладач вищої школи як суб'єкт інноваційної педагогічної діяльності. Компетентності, які охоплюють нові ролі (професії) в системі вищої освіти: коуч; ментор; тьютор; фасилітатор; едвайсер. Студент як суб'єкт навчання і здобувач вищої освіти.

Основні поняття: Професійна кваліфікація науково-педагогічних працівників ВНЗ, функції викладача психології, страхи викладачів психології, рольові позиції викладачів, знання, уміння та особистісні властивості викладачів психології, стиль педагогічного спілкування

викладача зі студентами.

Питання для обговорення:

1. Професійно-особистісний рівень викладача психології. Вимоги до викладача психології: підготовка та професійна кваліфікація. Функції та ролі викладача психології. Викладацькі посади у ВНЗ.
2. Професійна спрямованість особистості викладача. Мотиваційна карта викладача психології.
3. Види стилів та індивідуальний стиль діяльності викладача.
4. Підготовка викладача до навчального заняття (методична, дидактична, психолого-педагогічна).
5. Структура педагогічної діяльності викладача (конструктивна, організаційна, комунікативна).
6. Психологічні основи педагогічної оцінки, педагогічного такту, педагогічної етики.
7. Знання предмету, інтелект, ораторські вміння, ставлення до критики з боку студентів, особистісні відносини з студентами. Психологічний супровід студентів.
8. Типи слухачів та методи їх залучення до навчального процесу. Робота із аудиторією в межах викладання психології. Робота із порушниками дисципліни.
9. Професійне вигорання та його профілактика.
10. Компетентності, які охоплюють нові ролі (професії) в системі вищої освіти: коуч; ментор; тьютор; фасилітатор; едвайсер.

Реферативні доповіді:

1. Прояв позитивних і негативних установок викладача.
2. Охарактеризуйте класичні стилі педагогічного спілкування викладача зі студентами.
3. Труднощі і страхи молодих викладачів на початку викладацької діяльності.

Практична частина заняття:

Завдання 1. Проведення інтерактивної ділової гри МІКРОФОН

Мета: оперативне включення учнів у діяльність, взаємодія, актуалізація опорних знань чи мотивація навчальної діяльності.

Порядок роботи: *Крок 1.* Поставте запитання групі. Запропонуйте якийсь предмет (ручку, олівець тощо), який буде виконувати роль уявного мікрофону. Його студенти будуть передавати одне одному, по черзі беручи слово. Попередьте їх про необхідність говорити лаконічно й швидко (не більш ніж 0,5-1 хвилину). Не коментуйте і не оцінюйте подані відповіді.

Крок 2. Надайте слово першому з тих, у кого в руках уявний мікрофон. Слідкуйте, щоб він переходив від одного до іншого по черзі. Надавайте слово тільки тому, хто отримує "уявний" мікрофон.

Дидактична мета цієї діяльності полягає у виконанні завдання: обговорення результативності вивчення курсу, необхідності подальшого вдосконалення кваліфікації викладача студентом, формування професійної ідентичності, відповідно до кваліфікації за навчальним планом ОС Магістр.

Крок 3. Наприкінці обговорення слово може взяти викладач (якщо вважає за потрібне) і висловити свою думку чи підсумувати висловлювання студентів.

Завдання 2. Побудуйте рейтингову шкалу труднощів, які виникають під час адаптації першокурсників у ЗВО. Від найбільших (1) до найменших(9) на ваш погляд:

— негативні переживання, пов'язані з виходом вчорашніх учнів з шкільних колективів з їх моральною допомогою і моральною підтримкою;	
— невизначеністю мотивації вибору професії	
— недостатня психологічна підготовка до неї	
— невміння здійснювати психологічну	

саморегуляцію поведінки та діяльності	
— відсутність повсякденного контролю педагогів	
— пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах	
— налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до умов гуртожитку	
— відсутність навичок самостійної роботи	
— невміння конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, каталогами, довідниками, показниками.	

Завдання 3. Розкрити сутність поняття професійно-психологічна готовність викладача, визначити основні структурні складові даного психологічного утворення. Письмово проаналізувати власну професійно-психологічну готовність до викладання психології.

Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

Вивчення дисципліни передбачає постійну роботу здобувачів освіти на кожному занятті. Середовище під час проведення лекційних та практичних робіт є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Здобувачі освіти не повинні спізнюватися на заняття.

Перед початком заняття здобувачі освіти повинні вимкнути звук засобів зв'язку (мобільний телефон, смарт-годинник тощо).

Здобувачі освіти повинні здійснювати попередню підготовку до лекційних та практичних занять згідно з переліком рекомендованих джерел.

До початку курсу необхідно встановити на мобільні пристрої або ноутбуки застосунки Microsoft Office 365 (Teams, Forms, One Note) для роботи з доступними матеріалами курсу. Вхід для активації облікового запису відбувається через корпоративну пошту з доменом – @vnu.edu.ua. Корпоративна пошта з паролем видається методистом деканату факультету.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf).

В процесі вивчення курсу застосовується дві шкали оцінювання: багатобальна (100-бальна) шкала та 6- бальна

шкала (від 0 до 5 балів, де кожен бал визначає рівень готовності до навчального заняття : 0 – здобувач освіти абсолютно не готовий до заняття, 5 – абсолютно готовий до заняття). Результати конвертуються із однієї шкали в іншу згідно із нижче наведеними правилами.

Оцінювання поточної успішності здобувачів освіти. Максимальна кількість балів за поточний контроль з освітнього компонента, де форма контролю екзамен, становить 40 балів, де максимально 30 балів – **поточний контроль** і 10 балів – за виконання ІНДЗ /**Професійно-орієнтованого завдання**.

Після завершення навчального модуля (визначеної кількості практичних та лабораторних занять) проводиться підрахунок отриманих балів:

$$\text{Кількість балів за модуль (в межах 30) = } \frac{\text{сума отриманих поточних оцінок (від 0 до 5)}}{\text{кількість отриманих оцінок (в т.ч. - 0)}}$$

Переведення оцінок в бали проводиться згідно шкали конвертування.

“0” – 0	“2,1-”	“3,1” – 11	“3,6” – 16	“4,1” – 21	“4,6” – 26
“1” – 1	2,2” – 6	“3,2” – 12	“3,7” – 17	“4,2” – 22	“4,7” – 27
“1,1-”	“2,3-”	“3,3” – 13	“3,8” – 18	“4,3” – 23	“4,8” – 28
1,2” – 2	2,5” – 7	13	18	23	28
“1,3-”	“2,6-”	“3,4” – 14	“3,9” – 19	“4,4” – 24	“4,9” – 29
1,5” – 3	2,7” – 8	14	19	24	29
“1,6-”	“2,8-”	“3,5” – 15	“4” – 20	“4,5” – 25	“5” – 30
1,7” – 4	2,9” – 9	15	20	25	30
“1,8-2”	“3” – 10				
– 5					

Максимальна оцінка за індивідуальну роботу (*Професійно-орієнтоване завдання*) – 10 балів – ставиться за вчасне, якісне, добросовісне виконання, чіткість аргументації. При цьому здобувач освіти достатньо якісно

повинен володіти своєю мовою, дикцією, контролювати і активізувати діяльність відповідної аудиторії.

Максимальна кількість балів ставиться за якість виконання індивідуальних та самостійних завдань теоретичного і практичного змісту та вміння їх представити.

Модульний контроль. Модульний контроль є формою підсумкового контролю.

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення тем змістового модуля у формі виконання здобувачем освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту, колоквиуму тощо) та проводиться або під час навчального заняття (його частини), або поза розкладом згідно за окремим графіком. Форма проведення, кількість модульних контрольних робіт зазначаються в силабусі (програмі) освітнього компонента.

Підсумкова модульна оцінка з тих освітніх компонентів, де передбачено екзамен як форму контролю, визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується здобувачеві, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи, передбачені силабусом програмою) освітнього компонента.

Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом (програмою) освітнього компонента, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється. Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована здобувачем у позааудиторний час до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

За результатами виконання завдань МКР загальна кількість балів не може перевищувати 60 балів.

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти на практичних (семінарських) заняттях, ІНДЗ та модульного контролю

Бали			Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
Практ. зан.	ІНДЗ	Мод. контр.	
5	10	30	Здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових джерел, логічно мислить і формує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, здатний аргументувати власні судження теоретичними і фактичними положеннями, підсумувати сказане висновками, ілюструє відповідь прикладами, вміє комплексно застосовувати знання з інших дисциплін та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;
4	8-9	25-29	Здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з джерел, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;
3	5-7	15-24	Здобувач в основному опанував теоретичними знаннями

			навчальної теми, орієнтується в рекомендованих джерелах, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у здобувача невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, припускається помилок при виконанні практичних навичок;
2	2-4	6-14	Здобувач демонструє низький рівень знань, здатний частково відтворити теоретичний матеріал відповідно до тексту підручника або лекції викладача, повторити за зразком певну операцію.
1	1	1-5	Здобувач може розрізнити об'єкт вивчення, фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, з допомогою викладача виконує елементарні завдання.
0	0	0	Здобувач відсутній на практичному занятті. Здобувач присутній, але абсолютно не підготовлений до заняття. Здобувач не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в джерелах, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Неформальна освіта. Здобувач освіти може отримати додаткові бали, або ж претендувати на зарахування максимальної кількості балів за одне практичне заняття при наявності *сертифікату* за пройдене навчання додаткової практичної підготовки (підвищення компетентності) з психології, де зміст сертифікату (проблематика навчального курсу) відповідає змісту дисципліни, вказує на здобуті практичні вміння з технологій супроводу дітей в закладах освіти. А також за *участь в науково-практичній конференції* чи семінарі (круглому столі) при наявності програми участі, в якій зазначена форма участі здобувачів освіти: тема заявленої доповіді, або особиста включеність у практичні форми роботи. У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості годин (за попереднім погодженням з викладачем), відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

У разі наявності диплома молодшого спеціаліста (молодшого бакалавра, фахового молодшого бакалавра) можливе зарахування (перезарахування) певної кількості годин відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

У разі переходу на дистанційну форму навчання викладання курсу відбувається в команді освітнього середовища Microsoft Office 365 відповідно до Положення про дистанційне навчання та додаткових розпоряджень ректорату.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачу необхідно дотримуватися морально-етичних правил, дотримуватися навчальної етики, толерантно

ставитися до всіх учасників процесу навчання, дотримуватися часових меж та лімітів навчального процесу: не пропускати аудиторних занять (у разі пропуску – причину підтвердити документально); не привласнювати чужу інтелектуальну працю; у разі цитування наукових праць, методичних розробок, результатів досліджень, таблиць та ін. необхідно вказувати посилання на першоджерело.

Викладач і здобувач освіти мають дотримуватись ст. 42 Закону України «Про освіту». Усі здобувачі освіти повинні ознайомитись із основними положеннями Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки та Ініціативою академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо з об'єктивних причин заняття пропущене, здобувач повністю відпрацьовує тему заняття, що включає всі види активності здобувача та всі види його оцінювання, передбачені цим силабусом. Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми.

День та години відпрацювання визначаються графіком консультацій, який оприлюднюється.

У випадку невиконання та не відпрацювання лабораторних робіт здобувач освіти не допускається до підсумкового контролю та його підсумковий бал за поточний семестр не визначається.

Якщо здобувач освіти хоче покращити підсумковий бал за аудиторну роботу, пропонується підготовка та захист презентації на одну із запропонованих тем (на вибір), або написання тез.

Терміни проведення іспиту, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються

розкладом екзаменаційної сесії. У разі не складання іспиту, здобувач освіти може перездати його двічі.

У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за екзамен.

V. Підсумковий контроль

Комплексна оцінка знань проводиться викладачем за 100-бальною шкалою. **Іспит не є обов'язковим**, якщо здобувач освіти набрав протягом семестру за усі види роботи не менше 75 балів, за згодою здобувача освіти, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з ОК (навчальної дисципліни).

Якщо поточний бал 74 і менше – здобувач освіти складає іспит (згідно положення про навчальний процес ЗВО). Також, іспит складається в тому випадку, якщо здобувач освіти бажає підвищити рейтинг. У цьому випадку бали, набрані здобувачем за результатами модульних контрольних робіт анулюються.

На іспит виноситься 60 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт анулюються.

Екзаменаційна оцінка визначається в балах за результатами виконання екзаменаційних завдань, як правило, за шкалою від 0 до 60

Підсумкова семестрова оцінка у випадку складання іспиту визначається як сума поточної семестрової та екзаменаційної оцінок у балах. Зазначена оцінка заноситься до екзаменаційної відомості та індивідуального навчального плану (залікової книжки) здобувача освіти.

Повторне складання екзаменів, заліків допускається не більше як два рази з кожного освітнього компонента (дисципліни): один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Іспит проводиться у вигляді відповідей здобувача освіти на три питання з переліку запропонованих.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

- 1.Робота викладача, спрямована на попередження негативного впливу буденних психологічних знань на засвоєння наукових психологічних понять.
- 2.Необхідність викладання психологічних знань на основі відповідних методологічних принципів.
- 3.Поясніть, як може позначитися на якості знань відсутність чітких методологічних позицій при їх засвоєнні.
- 4.Методологічний принцип детермінізму. Особливості його реалізації при викладанні психологічних знань.
- 5.Методологічний принцип розвитку психіки в діяльності. Мета його реалізації при поясненні психологічних закономірностей.
- 6.Методологічний принцип єдності свідомості та діяльності, його значення в інтерпретації психологічних фактів.
- 7.Методологічний принцип дії зовнішнього через внутрішнє у психічному житті людини. Його значення в поясненні психічних явищ.
- 8.Значення наочності на заняттях з психології. Поясніть, з якою метою її використовують.
- 9.Вимоги до підбору і методики використання наочності на заняттях з психології.
- 10.Переваги демонстраційного експерименту як засобу унаочнення. Вимоги до його організації і проведення.
- 11.Поясніть, чим зумовлена необхідність активізації розумової діяльності здобувачів освіти при засвоєнні знань з психології.
- 12.Психологічна сутність активізації мислення.
- 13.Переваги методу аналізу проблемних ситуацій перед іншими методами активізації розумової діяльності.
- 14.Необхідність контролю за якістю засвоєння психологічного матеріалу.
- 15.Типові помилки у знаннях здобувачів освіти. Виявлення поверхового характеру психологічних знань.

16. Необхідність мотивації оцінки, що виставляється здобувачу освіти за знання. Критерії оцінювання знань з психології.

17. Оптимальна послідовність етапів роботи в підготовці лекції. Поясніть, чому недоцільно починати роботу над лекцією зі складання її плану. Умови, від яких залежить вибір методу подання навчального матеріалу.

18. Студент як суб'єкт навчання і здобувач вищої освіти

19. Специфіка організації процесу виховання у вищій школі. Виховна робота куратора академічної групи

20. Принципи, методи і форми виховання у вищій школі

21. Основні моменти, на яких слід акцентувати увагу при поясненні питання про походження психіки.

22. Відмінності життєвих функцій психіки тварини і людини.

23. Основні моменти, на яких слід акцентувати увагу під час пояснення теми "Особистість".

24. Принципово важливі моменти, на яких необхідно зупинитись, пояснюючи тему "Діяльність".

20. Питання, на яких необхідно акцентувати увагу, пояснюючи тему "Колектив".

26. Питання, на яких необхідно акцентувати увагу, пояснюючи тему "Спілкування".

27. Принципово важливі моменти, які необхідно виокремити, пояснюючи тему "Увага".

28. Важливі моменти, на яких необхідно акцентувати увагу, характеризуючи чуттєве пізнання.

29. Важливі моменти, на яких необхідно акцентувати увагу, характеризуючи абстрактне пізнання.

30. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при поясненні теми "Відчуття".

31. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при поясненні теми "Сприймання".

32. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при поясненні теми "Мислення".

33. Модель актуалізації знань і активізації мислення при поясненні теми “Уява”.
34. Модель актуалізації знань і активізації мислення при поясненні теми “Пам’ять”.
35. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при вивченні теми “Почуття”.
36. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при вивченні теми “Воля”.
37. Модель актуалізації знань і активізації мислення при поясненні теми психологічних дисциплін.
38. Модель переходу до вивчення нового розділу курсу “Індивідуально-психологічні властивості особистості”.
39. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при вивченні теми “Темперамент”.
40. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при вивченні теми “Здібності”.
41. Модель актуалізації знань і прийомів активізації мислення при вивченні теми “Характер”.
42. Завдання викладання психології у вищому навчальному закладі.
43. Роль психологічних знань у професійній діяльності викладача.
44. Особливості психологічного матеріалу як об’єкта сприймання і засвоєння.
21. Емпіричні знання психології та їх вплив на процес засвоєння наукових понять.
46. Стратегічні завдання при оволодінні психологічними знаннями.
47. Освітні програми, навчальні дисципліни і цілі навчання.
48. Принцип розвитку психіки в діяльності, його сутність і значення в поясненні психічних явищ.
49. Принцип єдності свідомості й діяльності та його роль у поясненні детермінант розвитку свідомості.
50. Характеристика основних підручників, практикумів і хрестоматій із загальної психології.

51. Характеристика методичної літератури з питань методики викладання психології.
52. Вимоги до підбору і методика використання образотворчої наочності у навчанні психології.
53. Словесна наочність, її види і методика використання на заняттях з психології.
54. Предметна наочність, її види і методика використання на заняттях з психології.
55. Принцип активності у навчанні, необхідність активізації пізнавальної діяльності при засвоєнні психологічних знань.
56. Форми опитування і методика його проведення.
57. Альтернативно-тестовий контроль знань з психології, його можливості й процедура проведення.
58. Організація самостійної роботи здобувачів освіти. Форми контролю, рівні засвоєння психологічних знань і критерії їх оцінювання.
59. Мотивація оцінки, її дидактична функція.
60. Методичні аспекти підготовки до лекції з психології.
61. Методичні аспекти підготовки до семінарського заняття.
62. Методичні аспекти підготовки до практичного заняття.
63. Методичні аспекти підготовки до лабораторного заняття.
64. Види лекції та їх характерні особливості.
65. Типи занять та їх специфіка.
66. Індивідуальна та групова консультація, особливості її проведення.
67. Екскурсія, рольова та ділова гра.
68. Інноваційні технології навчання: інтерактивне навчання (проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, рольові ігри, ділові ігри); дистанційне навчання..
69. Самостійна робота здобувачів освіти.
70. Дистанційні технології навчання.
71. Методи і системи навчання.
22. Мета, напрями розвитку і завдання української освіти.

73. Вимоги до формування змісту педагогічної діяльності викладача психології.
74. Значення психологічної освіти в соціалізації наступних поколінь.
75. Інформаційно-предметний зміст педагогічної діяльності викладача психології.
76. Освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки психологів.
77. Навчальні плани і програми вивчення психологічних дисциплін.
78. Науково-методичний зміст педагогічної діяльності викладача психології.
79. Складові психолого-педагогічного та духовного змісту педагогічної діяльності викладача психології.
80. Форми навчання і види навчальних занять з психології.
81. Конфліктні ситуації та педагогічні конфлікти, причини їх виникнення
82. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання
83. Стратегії (моделі) вирішення педагогічних конфліктів
84. Вплив «Я-концепції» викладача на його науково-педагогічну діяльність.
85. Навчання майбутніх педагогів управління конфліктними ситуаціями і вирішення педагогічних конфліктів
86. Особистісні властивості, педагогічні здібності, культурно-психологічна компетентність і педагогічна майстерність викладача психології.
87. Шляхи і засоби підвищення ефективності викладання психології.
88. Арсенал стилів педагогічного спілкування і види педагогічного впливу викладача психології.
89. Розробка структурно-логічної схеми за темою навчального заняття.

90. Студент як суб'єкт навчання і здобувач вищої освіти. Поєднання процесів навчання, виховання й освіти у викладанні психології.

VI. Шкала оцінювання
Критерії семестрового оцінювання знань
здобувачів освіти

<u>Оцінка в балах</u>	<u>Лінгвістична оцінка</u>	<u>Оцінка за шкалою ECTS</u>	
		<u>оцінка</u>	<u>Пояснення</u>
90 – 100	Відмінно («зараховано»)	A	„Відмінне виконання” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
82 – 89	Дуже добре («зараховано»)	B	„Вище середнього рівня” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.

75 – 81	Добре («зараховано»)	С	„Загалом хороша робота” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
67 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	„Непогано” – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
60 – 66	Достатньо («зараховано»)	E	„Виконання відповідає мінімальним критеріям” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

1–59	Незадовільно («не зараховано»)	Fx	„Необхідне перескладання” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
------	-----------------------------------	----	--

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

**РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА
ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ**

1. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>
2. Пояснювальна записка до складання силабусу освітнього компонента (сформовано на основі рекомендацій Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти) Схвалено Вченою радою Волинського

національного університету імені Лесі Українки Протокол №8 від 28 червня 2022 р.

3. Нормативні документи ВНУ імені Лесі Українки.
Режим доступу : <https://ed.vnu.edu.ua/71-2/нормативні-документи-вну-імені-лесі-у>

4. **Інструменти** для **викладачів**
<https://www.facebook.com/tools4teach>

Методичне забезпечення

Методика викладання психології у закладах вищої освіти: методичні рекомендації до курсу лекцій для здобувачів освіти спеціальності 053 «Психологія» ОР «Магістр» / укладач Іванашко О.Є. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. - 53с. (2,2 др.а.)

Методика викладання психології у закладах вищої освіти: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів освіти спеціальності 053 «Психологія» ОР «Магістр» / укладач Іванашко О.Є. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 88 с. (3,7 др.а.)

Методика викладання психології у закладах вищої освіти: методичні рекомендації до самостійної роботи та індивідуальних науково-дослідних завдань для здобувачів освіти спеціальності 053 «Психологія» ОР «Магістр» / укладач Іванашко О.Є. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 42 с. (1,8 др.а.)

1.Основна

1. Власова О.І. Методика викладання психології: підручник. Київ : Геопринт, 2011. 340 с.
2. Булгакова Н. Б., Рахманов В.О. Методика викладання у вищій школі: [навч. посібник]. Київ : НАУ, 2012. 204 с.
3. Джеджула О.М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О.М. Джеджула. Вінниця: ВНАУ,

2021. 208 с. Режим доступу:
<http://repository.vsau.org/getfile.php/27268.pdf>
4. Дроздова І.П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти: навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2008. 142 с.
 5. . Дистанційне навчання: психологічні засади : [монографія] / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка ; за ред. М. Л. Смульсон. Київ : 2012. 240 с.
 6. Жуков С. М. Самойлов В.В. Викладання психологічних дисциплін у сучасних навчальних закладах: навч. посіб. Артемівськ : ДонУЕП, 2015. 435 с.
 7. Козаков В.А., Дзвінчук Д.А. Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах: Монографія. Київ : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2003. 140 с.
 8. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу. Київ : Шкільний світ, 2011. С. 17-22.
 9. Крысько В. Т. Психология и педагогика в схемах и таблицах. Харьков : Харвест, 1999. С. 375.
 10. Лунячек В.Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. Публічне управління: теорія та практика. 2013. Вип. 1. С. 155-162. [Електронний ресурс].Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_27
 11. Методика викладання психології у вищій школі : [навч. посіб.] / Ю.Ю. Бойко- Бузиль, С.Л. Горбенко та ін. Київ : Атіка, 2012. 272 с. Режим пошуку :
<https://lib.iitta.gov.ua/705840/1/Методика%20викладання%20психології%20у%20вищій%20школі.pdf>
 12. Нагаев В.М. Методика викладання у вищій школі. [Електронний ресурс]. Доступ до посібника:
http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1078/1/Методика_ВВШ_2007.ПДФ.PDF
 13. Перспективні освітні технології: науково-методичний посібник / За ред. Т.С. Сазоненко. Київ: Гопак, 2000. 560

с.

14. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: навчальний посібник для магістрів і аспірантів. Київ : ТОВ "Філ-студія", 2006. С.6-12.
15. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Пб1 Психологія вищої школи: Підручник. - 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2011. 36 с. Режим доступу : https://library.udpu.edu.ua/library_files/438437.pdf
16. Резван О. О. Методика викладання у вищій школі. Харків, ХНАДУ: «Міськдрук», 2012. 152 с.
17. Романовський О. Г., Резнік С. М. Методика викладання психології : навчально-методичний посібник. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. С. 5-6. 51 с. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669298.pdf>
18. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Київ : НПУ, 2005. 239 с.
19. Юрченко В.І., Подоляк Л.Г., Психологія вищої школи: практикум. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Каравела, 2008. С.10-14.

2.Додаткова

20. Булах І.Є. Мруга М.Р. Створюємо якісний тест : [навч. посібник]. Київ : Майстер-клас, 2006. 160 с.
21. Двіжона О.В., Руснак І.С. Методика викладання психології: Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2006. 231 с.
22. Дем'яненко Н. М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Полтава, 2006. Вип. No 6 (57). С. 72–75. (Серія «Педагогічні науки»).
23. Жуков С. М., Самойлов В. В. Викладання психологічних дис-циплін у сучасних навчальних закладах : навч. посіб. Артемівськ : ДонУЕП, 2015. 435 с.
24. Карандашев В.Н. Методика преподавания психологи : [Учебное пособие]. СПб.: Питер, 2008. 250 с.

25. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и её информационно-методическое обеспечение. Київ : Вища шк., 1990. 248 с.
26. Носенко Е. Л., Чернишенко С. В. Методологічні аспекти забезпечення запам'ятовування інформації при розробці дистанційних навчальних курсів. Дн-ськ, 2003. 147 с.
27. Самаріна С. Нові технології навчання. Київ : Вища школа, 2004. 267 с.
28. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : [навч. Посіб]. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.
29. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів. Вища школа. 2001. № 4-5.
30. Головка Л.Л. Активізація самостійної роботи студента під час лекційних занять. Освіта і управління. 2002. № 1.
31. Євтух М.Б. Нові технології навчання. Київ : МАУП, 2003. 374с.
32. Заика Е.В. Психологические вопросы организации самостоятельной работы в вузе. Практическая психология и социальная работа. 2002. № 6.
33. Зязюн І. Сучасний викладач технічного вузу: особливості педагогічної дії. Шлях освіти. 1998. № 2.
34. Максименко С.Д. Загальна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
35. Методика викладання психології у вищій школі : [навч. посіб.] / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Горбенко та ін. Київ : Атіка, 2012. 272 с.
36. Положення про організацію навчального процесу на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Режим доступу : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/28Polozhennya_pro_org_anizatsiyu_navch._pr_otsesu_u_VNU_red.pdf
37. Методичні рекомендації з курсу «Методика викладання психології» для студентів напряму підготовки 6.030102

- Психологія / Укладачі Гавриловська К.П., Фальковська Л.М. Житомир, 2016. 63 с
38. Наказ МОН №588 від 27.06.2008 р. щодо видання навчальної літератури /http://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/274.ukr.html/.
 39. Основи педагогіки и психології вищої школи в Україні / під ред. В. М. Галузинський, М.Б. Євтух. Київ : ІНТЕЛ, 1995. 168 с.
 40. Осухова Н.Г. Становление творческой индивидуальности педагога. Педагогіка. 1992. № 3-4. С. 53-57.
 41. Пастушенко Н. М., Пастушенко Р. Я. Діагностування навченості. Гуманітарні дисципліни. Львів, 2000. 126 с.
 42. Педагогічні технології / О.С. Падалка, А.С. Нісімчук, І.О.Смольок, О.Т. Шпак. Київ : «Укр. енциклопедія», 1995. 253с.
 43. Підбуцька Н. В. Куратор у навчально-виховному процесі ВНЗ. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2011. No27. С. 450-454.
 44. Психологія : [підручник для педвузів] / За ред. Г.С.Костюка. Київ : Вища школа, 1968. 576 с.
 45. Самошкіна Л. М. Вікова психологія : [навчальний наочний посібник з мультимедійним курсом] / Під ред. Чл.-кор. АПН України, професора Е. Л. Носенко. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2006. 248 с.
 46. Самошкіна Л. М. Психологічні особливості розробки on-line курсу «Психодіагностика». Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Методологічні засади дистанційного навчання» 17 листопада 2005р., Дніпропетровськ: ДНУ, 2005.
 47. Самошкіна Л. М., Шафоростов І. М. Шляхи інтеграції матеріалів дистанційного курсу «Вікова психологія» в структуру індивідуального досвіду студентів. Тези доповідей науково-практичної конференції «Нові технології навчання: психологічні проблеми / За ред. С. Д.

- Максименка, М. Л. Смульсон. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 34-37.
48. Шевчук С.П., Скороходов В.А., Шевчук О.С. Інтерактивні технології підготовки менеджерів : [навч. посібник]. Київ : Професіонал, 2009. 232 с.
49. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения : [монографія]. Каунас : Швиеса, 1989. 272 с.
50. Association for Psychological Science
[/http://psychologicalscience.org/](http://psychologicalscience.org/).

Електронні інформаційні ресурси

1. Teaching Clinical Psychology: In-Class Exercises [/http://www-usr.rider.edu/~suler/inclassex.html/](http://www-usr.rider.edu/~suler/inclassex.html/).
2. http://megalib.com.ua/book/130_Psihologichna_slyjba.html
MegaLib.com.ua. Все для студентів
3. <https://imzo.gov.ua/tag/psyholohichna-sluzhba/> Інститут модернізації змісту освіти.
4. <https://imzo.gov.ua/psyholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/normatyvnopravova-baza/> Нормативно-правова база діяльності психологічної служби. Інститут модернізації змісту освіти.
5. <https://mon.gov.ua> Міністерство освіти і науки України: Головна сторінка
6. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури
7. http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/TopicDescription?topic_id=96188 Довідкові видання з психології (енциклопедії, словники, довідники)
8. <http://chitalka.info> – студентська електронна бібліотека
9. <http://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)
10. www.ukrbook.net – сайт Книжкової палати України
11. www.lib.com.ua - електронна бібліотека
12. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. Вернадського

ТЕЗАУРУС

Активне навчання – це спосіб пізнання, під час якого студент виступає в ролі суб'єкта навчальної діяльності, вступає в діалог з викладачем, активно приймає участь у процесі пізнання, виконує творчі, пошукові та проблемні завдання.

Бінарна лекція – усний діалог двох викладачів в якому відбувається обговорення питання з різних позицій: теоретика і практика, представників різних професійних шкіл, або спеціалістів, що мають різні погляди на питання, що розглядається.

Графічний контроль – це метод, що передбачає створення студентом узагальненої наочної моделі, яка відображає відношення, взаємозв'язки певних об'єктів.

Дидактичний тест – це система завдань специфічної форми, певного змісту, що дозволяє якісно оцінити і виміряти рівень знань, умінь і навичок.

Ділова гра – форма відтворення предметного та соціального змісту професійної діяльності.

Імітаційна гра – форма відтворення певної діяльності людей (нарада, обговорення питань) на підприємстві, організації в певних умовах (студентська аудиторія, викладацька, кабінет керівника тощо).

Інтерактивне навчання – це спосіб пізнання, що відбувається у формах спільної діяльності студентів: всі учасники навчально-виховного процесі взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно розв'язують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і власну поведінку, занурюються у реальну атмосферу ділового співробітництва задля розв'язання проблем.

Контроль - це перевірка якості засвоєного навчального матеріалу, налагодження зворотного зв'язку між викладачем та студентом.

Лекція – прес-конференція – монологічний виклад навчальної інформації викладачем за особистими

питаннями студентів.

Лекція (від латинського слова *lectio*) - це усний виклад певної інформації викладачем у вузі, або публічний виступ із будь-якої теми.

Лекція-візуалізація – усний монолог викладача, що супроводжується демонстрацією матеріалу, який виступає носієм інформації.

Метод навчання – це спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності викладача та студентів, спрямований на досягнення поставленої мети.

Методи контролю: спостереження, усні, письмові, тестові, програмовані, графічні, практичні.

Монографія – це книга, що містить виклад результатів наукового дослідження за певною проблемою.

Навчальний посібник – це книга, що містить навчальний матеріал, що доповнює і поглиблює підручник.

Операційна гра – форма відтворення певних специфічних операцій (методики написання навчального посібника, статті, рецензії, складання навчальних планів, програм тощо).

Професійно – психологічна готовність – сукупність професійно обумовлених вимог до педагога. Вона включає як психологічну та психофізіологічну готовність, так і науково-теоретичну та практичну компетентність.

Рольова гра – форма відтворення варіантів поведінки в певних життєвих ситуаціях (захист або презентація власного доробку, конфлікт з колегами тощо)..

Оцінювання знань – це вираження в умовних одиницях (балах) знань, умінь і навичок студентів відповідно до вимог навчальної програми.

Пасивне навчання – це спосіб пізнання, під час якого студент виступає в ролі об'єкта навчальної діяльності: він повинен засвоїти та відтворити матеріал, який подається йому через викладача або інше джерело інформації.

Педагогічна техніка – комплекс знань, умінь та навичок педагога, необхідних для ефективного застосування методів педагогічного впливу на вихованців.

Педагогічна технологія – сукупність психолого-педагогічних настанов, які визначають спеціальний підхід і поєднання форм, методів, прийомів, способів та засобів виховання.

Письмовий контроль – це метод, що передбачає розв'язання контрольної роботи, написання творчої роботи, словникового диктанту тощо.

Підручник – це книга, в якій у систематизованому вигляді викладаються основи знань з навчальної дисципліни у відповідності до навчальної програми.

Пояснювально-ілюстративна лекція – тривалий усний монолог викладача, спрямований на передачу навчального матеріалу, що характеризується високим ступенем складності логічних побудов, образів, доказів, узагальнень.

Практична перевірка – це метод, що використовується під час проведення практичних занять, у процесі проходження виробничої практики з метою виявлення рівня оволодіння системою професійних вмінь та навичок.

Проблемна лекція - це вид занять, у якому зміст лекції має бути надано не у вигляді тексту, послідовно викладеного викладачем, а у вигляді системи учбових проблем, які відображали або відображають реальні протиріччя науки, практики і самої навчальної діяльності.

Проблемне навчання – це спосіб пізнання, який ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності через аналіз проблемних ситуацій, формулювання проблем і їх розв'язання шляхом висунення припущень, обґрунтування і доведення гіпотез.

Програмований контроль – це метод, що передбачає пред'явлення всім студентам стандартних завдань, оцінка

виконання яких здійснюється за допомогою індивідуальних автоматизованих засобів.

Професійна свідомість – усвідомлення людиною себе як фахівця певної галузі (своїх якостей і рис, потреб, інтересів, цілей).

Семинар – «Мозковий штурм» - вид семінарського заняття, що передбачає групове вирішення студентами творчої проблеми шляхом некритичної генерації ідей.

Семинар – дискусія – вид семінарського заняття, що передбачає обговорення студентами суперечливих питань під керівництвом викладача.

Семинар – обговорення рефератів та творчих робіт – вид семінарського заняття, що передбачає взаєморецензування, обговорення та оцінку письмових робіт студентів.

Семинар – розв'язування задач – вид семінарського заняття.

Семинар – розгорнута бесіда – вид семінарського заняття.

Семінарське заняття – вид навчальних практичних занять, який передбачає самостійне вивчення студентами окремих питань і тем лекційного курсу за завданнями викладача з оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді, повідомлення.

Технологія навчання – шлях засвоєння навчального матеріалу в межах навчальної дисципліни, теми, питання.

Усний контроль – це метод, що передбачає формулювання запитань, підготовку студентів до відповіді, коригування викладених у процесі відповіді знань, аналіз і оцінювання відповіді.

Функції контролю: розвивальна, стимулююча, виховна, діагностична, управлінська, освітня, що передбачає поєднання теоретичних знань з практичними навичками через розв'язання ситуативних задач, який передбачає розподіл теми на пов'язані між собою питання з подальшим обговоренням на занятті.

ДОДАТКИ

Додаток А

Модель готовності викладача до професійної діяльності

**Методична розробка лекційного заняття на
тему : «Увага»**

Аудиторія: студенти II курсу.

Мета: сформувати уявлення студентів про особливості уваги, як психічного процесу, охарактеризувати її види та властивості.

Організаційна форма лекції: пояснювально-ілюстративна лекція.

План лекції:

1. Загальна характеристика уваги.
2. Види уваги.
3. Властивості уваги.

Опорний конспект змісту лекції:

1. - Загальна характеристика уваги

Увага - це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на значущих для особистості предметах навколишньої дійсності. Вона виявляється у всіх психічних процесах. Основними функціями уваги є регуляція діяльності та контроль за її перебігом.

Фізіологічною основою уваги є наявність осередку оптимального збудження в корі головного мозку (за І.Павловим) та принцип доміанти О.Ухтомського. Згідно теорії І Павлова, нервові імпульси, які доходять до осередку оптимального збудження, відображаються людиною, інші - не помічаються. Домінанта визначає характер реакції організму в певний момент, підпорядковує собі всі побічні імпульси і за їх рахунок набуває більшої стійкості.

2. - Види уваги

Увага має наступні різновиди:

Мимовільна увага - це увага, яка виникає в процесі взаємодії людини з навколишнім середовищем без її свідомого наміру і без будь-яких вольових зусиль із її боку. Вона виникає під

впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. До *зовнішніх чинників* належать:

- ступінь інтенсивності подразника (наприклад, яскравий колір);
- контраст між подразниками (наприклад, кроки вдень і вночі);
- новизна, незвичність подразника (наприклад, щит, що рухається);
- припинення дії подразника (наприклад, вимкнення звуку).

До *внутрішніх чинників* належать:

- відповідність зовнішнього подразника внутрішньому стану організму (наприклад, голодна людина, звертає увагу на їжу);
- почуття (наприклад, людина у піднесеному настрої помічає навіть дрібниці, у пригніченому - ні на що не звертає увагу);
- залежність спрямованості уваги від структури діяльності (наприклад, авіаконструктор звертає увагу на літаки).

Довільна увага - це увага, яку особистість свідомо викликає, спрямовує і регулює. Вона вимагає волевих зусиль і досить швидко виснажує людину. Довільна увага часто переходить у післядовільну.

Післядовільна увага - це увага, що виникає на основі інтересу до процесу діяльності. Вона сприяє зменшенню напруги.

3. - Властивості уваги

Увага має такі характерні властивості:

Обсяг уваги - це кількість об'єктів, які людина може охопити одночасно. Встановлено, що доросла людина за 0,1 секунди може сприйняти 5-7 об'єктів, а дитина - 2-3 об'єкти.

Розподіл уваги - це здатність людини одночасно виконувати два або більше видів діяльності. Наприклад, водій під час керування автомобілем повинен одночасно стежити за

дорогою, панеллю приладів, слухати роботу двигуна, натискати на педалі та перемикачі швидкості

Стійкість уваги - тривалість збереження цілеспрямованої уваги на певному об'єкті чи виді діяльності. Вона залежить від складності виконання завдання, від інтересу до даного виду діяльності та наявності позитивних емоцій.

Зосередженість (концентрація) уваги - це міра утримання уваги на одному об'єкті при абстрагуванні від інших.

Коливання уваги - це короткочасні мимовільні зміни ступеню напруженості уваги. Прикладом коливання уваги можуть виступати подвійні зображення типу "Молода жінка чи старша?", "Зрізана піраміда" тощо.

Перемикання уваги - перенесення уваги людини з одного об'єкта на інший. Наприклад, пілот під час польоту перемикає увагу з приладів на полосу, на зауваження диспетчера тощо. При потребі перемикання може відбуватися 3-4 рази на секунду.

Література:

- 1 Андреев О. Хромов Л. Тренировка внимания. – М.: Школа Олега Андреева, 1996.
- 2 Веккер Л.М. Психические процессы. В 3-х т. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1974.
- 3 Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психология внимания. – М.: Тривола, 1995.

Методична розробка семінарського заняття

Тема: *Психологічні проблеми емоцій.*

Мета: ознайомити студентів з особливостями перебігу психічних станів людини, вираження її емоцій та почуттів, вольової діяльності.

Форма організації семінару: розгорнута бесіда на основі плану.

Основні поняття:

Емоції – це реакції людини і тварин на дію внутрішніх та зовнішніх подразників, що мають яскраво виражене суб'єктивне забарвлення і пов'язані із задоволенням або незадоволенням біологічних потреб.

Почуття – це відображення у свідомості людини її ставлень до навколишнього, що виникає про задоволенні або незадоволенні соціальних потреб.

Переживання – це форма виявлення ставлення людини до певного предмета чи явища об'єктивної дійсності.

Афект - це емоційний процес, який швидко оволодіває людиною, бурхливо триває і характеризується змінами свідомості.

Фрустрація – це негативний емоційний стан, що супроводжується дезорганізацією свідомості та діяльності у стані безнадійності, втрати перспективи.

Стрес – це негативний емоційний стан, що виникає у відповідь на дію несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів.

Настрій – це загальний емоційний стан, який протягом певного часу забарвлює психічні процеси і поведінку людини.

Пристрасть – це сильний, стійкий, тривалий емоційний стан, який захоплює людину, володіє нею і виявляється в зосередженні всіх прагнень особистості на одній меті.

Хід заняття:

1. **Підготовчий етап.** (5 хв.) Зацікавити студентів проблемою емоційної сфери особистості, налаштувати їх на творчу самостійну роботу над темою.

2. **Основний етап.**

Написання дидактичного тесту з метою перевірки засвоєння бази знань із теми. (15 хв.)

Обговорення питань теми. (25 хв.) Студенти поділяються на 4 групи, відповідно до кількості завдань. Відбувається обмін думками в підгрупах.

Презентація відповідей на питання та їх обговорення. (30 хв.)

3. **Заключний етап**

Підведення викладачем підсумків роботи на семінарському занятті та виставлення оцінок. (5 хв.)

Озвучення питань та літератури до теми наступного семінарського заняття та завдань для самостійної роботи. (10 хв.)

Методичне забезпечення:

Питання для семінарського заняття:

1. Загальна характеристика емоцій та почуттів. Роль емоцій у професійній діяльності спеціаліста.
2. Класифікація та форми переживання емоцій та почуттів.
3. Сутність і класифікація психічних станів особистості.
4. Урахування афективної сфери особистості у професійній діяльності спеціаліста.

Література:

1. Аболин Л.М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1987.
2. Додонов Б.И. В мире эмоций. – К.: Политиздат Украины, 1987.
3. Изард К.Е. Эмоции человека. – М.: Изд-во МГУ, 1980.
4. Селье Г. Стресс без дистресса. – Рига: Виєда, 1992.

Завдання для дидактичного тесту:

1. Чи є емоції у тварин:

- а) так;
- б) ні?

2.. У якому з варіантів названі види емоцій:

- а) прості, складні;
- б) стеничні, астеничні;
- в) всі варіанти правильні?

3. У якому рядку названі емоційні стани:

- а) стеничні емоції, астеничні емоції;
- б) стрес, сором, любов, байдужість, біль;
- в) настрій, афект, стрес, пристрасть, фрустрація;
- г) афективний стан, депресія, апатія, чуттєвий тон?

4. У якому з наведених варіантів перелічено лише прості емоції:

- а) приємне, задоволення, неприємне, огида;
- б) радість, приємне, незадоволення, огида;
- в) сором, неприємне, гнів, задоволення;
- г) страх, незадоволення, гнів, приємне?

5. У якому рядку названі лише складні емоції:

- а) огида, приємне, неприємне, сором:

- б) радість, смуток, страх, гнів;
- в) незадоволення, страх, неприємне, сором;
- г) сором, смуток, гнів, неприємне;
- д) приємне, радість, страх, сором?

Завдання для самостійної роботи:

Перерахувати саногенні та патогенні емоції.

Питання для наступного семінарського заняття:

1. Загальна характеристика волі.
2. Функції волі: емоційно-вольова регуляція поведінки.
3. Вольові якості особистості та їх прояв у професійній діяльності спеціаліста.
4. Особливості виховання вольової активності людини.

Література для наступного семінарського заняття:

1. Бех І.Д. Від волі до особистості. - К.: Україна-Віта, 1995.
2. Иванников В.А. Психологические механизмы волевой регуляции. -М.: Изд-во МГУ, 1991.
3. Ильин П.М. Психология воли. – СПб.: Изд-во «Питер-Ком», 2000.
4. Рувинский Л.И., Хохлов С.И. Как воспитывать волю и характер. – М: Просвещение, 1986.

Методичні вказівки:

При підготовці до семінарського заняття студенту слід звернути увагу на те, що відчуття і сприймання відображають реальний світ при безпосередньому його впливі на органи чуття, раціональні форми пізнання опосередковано відображають зв'язки між предметами та явищами дійсності, а *емоції та почуття* у формі *переживань* відображають суб'єктивне ставлення людини до об'єктивної дійсності. Вирізняють такі форми переживання емоцій та почуттів:

настрій, афект, фрустрація, стрес, пристрасть.

У процесі обговорення теми слід зазначити, що емоції та почуття характеризуються полярністю (позитивні-негативні), можуть мати стенічний (стимулюють діяльність організму) або астенічний (роблять людину пасивною) характер. Тож, переважання у людини тих чи інших емоцій та почуттів суттєво впливає на її працездатність та виконання нею професійних обов'язків. Тому вкрай необхідно формувати навички емоційної розрядки, саморегуляції та контролю над проявами емоцій. Підтримувати добрий *психічний стан* (емоційне забарвлення самопочуття людини) можна за рахунок виконання вправ з релаксації (зняття напруження), ведення активного способу життя та займання активної життєвої позиції тощо.

Саморегуляція та контроль над емоційними проявами відбувається завдяки волі. Саме *воля* передбачає регуляцію поведінки та діяльності людини. Вона залежить від рівня розвитку особистості, і формує такі її характерологічні якості як: цілеспрямованість, принциповість, наполегливість, ініціативність, рішучість, витримка, самостійність тощо. Виховання волі відбувається у процесі залучення дитини до спільної з дорослими цілеспрямованої праці, спонукання доводити розпочату справу до кінця, долаючи труднощі, пов'язані з її реалізацією.

Розробка методичної карти навчального заняття**Вид заняття:** (лекція, семінар, практичне)**Тема заняття:**

Мета заняття: (навчальна, виховна, розвивальна), міжпредметні зв'язки. При визначені цілей використовують терміни, що відображають кінцевий результат пізнавальної діяльності власне студента. «Знати», «засвоїти», «вміти», «оволодіти», «ознайомитися» всього цього має навчитися студент.

Методичне забезпечення заняття: (наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби, література)

План заняття

№	Елементи заняття, навчальні питання, форми і методи навчання
1	<i>Організаційний момент</i>
2	<i>Вивчення навчального матеріалу з таких питань: (перелік питань) .</i>
3	<i>Проведення тест-контролю для закріплення матеріалу</i>
4	<i>Домашнє завдання:</i> <i>Вивчити:</i> - конспект лекції; - підготувати повідомлення на тему (зазначити тему); - виписати зі словника поняття (перерахувати поняття)

Методичні рекомендації щодо організації та проведення лекційних занять

1. Методика підготовки лекції:

Оцінити слухацьку аудиторію (Хто ваші слухачі?). Це дає змогу зрозуміти чого очікують слухачі від цього заняття. Необхідно враховувати, що вони вже знають з даної теми, й не гаяти час на розкриття вже знайомого.

➤ Визначити мету аудиторії (її цілі мають бути конкретними, реальними, помірними), чітко визначити, що мають знати або вміти слухачі після лекції. З'ясувати для себе переваги у викладанні: переконання, інформування, стимулювання, заперечення або активізація. З огляду на рівень і потреби аудиторії лаконічно й стисло сформулювати назву теми; спробувати визначити мету та завдання викладання.

➤ Опрацювати джерела інформації.

➤ Скласти план лекції, сформулювати мету та завдання. Визначити які знання, вміння формуються при викладанні лекції.

➤ Визначити ключові поняття (терміни).

➤ Підготувати текст лекції. Визначити основні питання теми, письмово викласти матеріал (матеріал тексту не має повторювати текст підручника).

➤ Розробити засоби активізації сприйняття та засвоєння лекційного матеріалу.

➤ Визначити та підібрати роздатковий матеріал, технічні засоби, наочний матеріал.

➤ Розробити перелік літературних джерел, питань та завдань для самостійної роботи, прикладів ситуацій та шляхи їх вирішення.

2. Методичне планування міждисциплінарної інтеграції

Методичне планування міждисциплінарної інтеграції проводиться за трьома напрямками. *Перший напрям* - визначаються дисципліни, їх розділи, теми, які є попередніми, базовими щодо вивчення теми даного заняття (забезпечуючі).

Другий напрям - визначаються перспективні предмети, їх розділи, теми які називають забезпечуваними або наступними дисциплінами. *Третій напрям* - плануються внутрішньо предметні зв'язки, що передбачають інтеграцію теми, що вивчається, з попередніми і наступними темами даної дисципліни.

Інформативна форма планування міждисциплінарної інтеграції

Дисципліни	Знати	Вміти
<i>Попередні</i> (забезпечуючі) 1. 2.		
<i>3. Наступні</i> (забезпечувані) 1. 2. 3.		
<i>Внутрішньо</i> <i>предметна</i> <i>інтеграція</i> 1. 2. 3.		

3. Вибір змісту навчального матеріалу і його структурування

Вибір змісту навчального матеріалу є важливою ланкою методичного ланцюга, що бере свій початок від кваліфікаційних характеристик фахівців, через спеціально відібраний зміст до вибору відповідної системи методів, засобів навчання та контролю.

Критерії вибору змісту матеріалу:

1. Головним критерієм вибору змісту матеріалу дисципліни в цілому, а також конкретної теми лекції є значимість її в майбутній професійній діяльності спеціаліста певного фаху.

2. Значимість змісту для вивченні наступних тем.

Структурування змісту

Виділимо основні етапи процесу переробки інформації на основі її структурування:

1. Розподіл всього масиву інформації на блоки.
2. Виділення головних елементів кожного блоку нової інформації.
3. Визначення логічних зв'язків між основними елементами інформації.
4. Визначення основних характеристик головних елементів, їх деталізація.
5. Виділення смислового та логічного ядра інформації, що відображає базовий компонент змісту.
6. Закріплення його в пам'яті, у вигляді структурно-логічної схеми змісту.
7. Використання створеної структурно-логічної схеми, як основи при деталізованому відтворенні змісту.

Важливо зауважити, що основним результатом переробки теоретичної інформації виступає:

- побудована структурно-логічна схема, що є відображенням основи, стержня логічного ядра змісту;
- утворена структурно-логічна схема стає каркасним елементом в процесі запам'ятовування матеріалу, а також базисом при подальшому його відтворенні і деталізації;
- саме ця структурно-логічна схема змісту зберігається у довгостроковій пам'яті.

Педагогічний досвід свідчить, що ефективним методичним прийомом в цьому плані є застосування графічних зображень логічних структур змісту матеріалу.

4. Методичні вимоги побудови графічних зображень структурно-логічних схем змісту

1. Структурно-логічна схема не повинна бути інформаційно перевантажена; вона повинна бути достатньо інформативною у відображенні змістовного ядра і логіки теми.

2. За конструкцією структурно-логічна схема повинна бути максимально простою, доступною для зчитування інформації і встановленню зв'язків між елементами теми;

3. Для побудови структурно-логічної схеми виділяються її основи, які є назвою блоків інформації теми; основи в саму схему не включаються, а розміщуються на рівні певного блоку інформації;

4. Лінії в структурно-логічній схемі відображають логічні зв'язки між навчальними елементами;

5. Схема може бути побудована від загального до часткового і навпаки.

6. За своїм методичним призначенням структурно-логічна схема виконує функцію *скороченого, інформаційно-насиченого графічного відображення змісту теми.*

5. Орієнтовна схема складання методичної розробки лекції

Тема лекції, кількість навчальних годин

1. Науково-методичне обґрунтування теми (актуальність теми, її значення у майбутній професії).
2. Навчальні цілі лекції

План та організаційна структура лекції

1. *Підготовчий етап* (визначення актуальності теми, навчальних цілей та мотивація).
2. *Основний етап* (викладання лекційного матеріалу за планом).
3. *Заключний етап* (резюме лекції, загальні висновки, завдання для самопідготовки).

Зміст лекційного матеріалу:

1. Розгорнутий конспект змісту теми.
2. Структурно-логічна схема змісту теми.

Матеріали активізації студентів під час читання лекції:

Питання, задачі, проблемні ситуації, матеріали лекційного контролю, ілюстративні матеріали тощо.

Матеріали для самопідготовки студентів:

1. За темою, що викладена в лекції (література, питання, завдання);
2. За темою наступної лекції (література, перелік основних питань); Самопідготовка студентів за темою наступної лекції є елементом поширеної методики випереджаючого навчання. Це дозволяє студентам прийняти участь в її обговоренні під час лекції. Така методика вважається ефективною в сучасних умовах професійної підготовки.

**План методичного сценарію проблемної лекції з
елементами евристичної бесіди та аналіз прийомів її
організації (В.Я.Ляудіс)**

Основні методичні завдання сценарію проблемної лекції

1. Експозиція проблеми - теоретичний смисл аналізу проблеми в системі цілей та завдань курсу.
2. Введення в проблему. Виявлення та фіксація складу протиріч, можливих підходів до їх вирішення. Співставлення різних підходів до вирішення проблеми. Визначення міри вирішення проблеми та диференціація її аспектів. Резюме аналізу продуктивності наукового рішення проблеми.
3. Введення зовнішнього діалогу як умови актуалізації позицій слухачів відносно до проблеми що розглядається.
4. Перехід до рішення рефлексивних завдань: аналіз підстав та передумов власного розуміння проблеми слухачами. Введення ситуацій, які провокують інтелектуальний конфлікт між вихідними позиціями слухачів і позиціями під час розв'язання проблем запропонованих лектором (викладачем).
5. Резюме продуктивності рішення проблеми в контексті даного підходу, виявлення невирішених аспектів проблеми.

Прийоми організації предметного змісту проблемної ситуації

- 1) Включення того чи іншого типу протиріч між емпіричними даними і теоретичними положеннями, між новими фактами і попередніми теоретичними моделями, між різними аспектами опису одного й того ж явища.
- 2) Використання різних засобів для виявлення протиріч.
- 3) Конкретизація рішення проблеми в системі завдань.

Прийоми організації форм взаємодії та співпраці викладача зі студентами в проблемній ситуації лекції

- 1) Зміни позиції лектора по відношенню до аудиторії на різних етапах вирішення проблеми.
- 2) Зміни позицій аудиторії з метою переходу від одного етапу розв'язання проблеми до іншого (вирішується за допомогою поставлених прямих питань.)

Наведений план лекції охоплює лише основні моменти програмування діалогу в проблемній ситуації і не претендує на вичерпну повноту. Він може бути використаний для забезпечення вибору та конструювання послідовності етапів організації сценарію проблемної лекції, що включає елементи евристичної бесіди.

Внутрішня динаміка сценарію проблемної лекції, її вплив на аудиторію обумовлені ступенем адекватності прийомів організації предметного змісту проблемної ситуації, її дидактичними та виховними цілями, а також ступенем співвідношення перших із прийомами організації форм взаємодії викладача зі студентами. Співвіднесення прийомів організації предметного і комунікативного аспектів лекції складає особливе методичне завдання, яке розв'язується на кожному етапі проблемної ситуації.

Орієнтовна схема складання методичних розробок семінарських занять

Тема, кількість навчальних годин

1. *Актуальність теми*
2. *Навчальні цілі*
3. *Зміст теми семінарського заняття*

4. План та організаційна структура семінарського заняття

1. Підготовчий етап (організаційні заходи, постановка мети та мотивація).
2. Основний етап (аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу за планом).
3. Заключний етап (підведення підсумків, завдання для самостійної роботи).

5. Матеріали методичного забезпечення семінарського заняття:

1. План семінару;
2. Література (навчальна, наукова);
3. Проблеми, питання, завдання, задачі, тести, схеми (відповідно до типу семінару).

На заключному етапі семінарського заняття студентам надається план теми наступного семінару, теми рефератів та доповідей.

6. Дидактичний матеріал до проведення семінару

Тема:

Мета: Закріпити знання з теми й перевірити рівень засвоєння навчального матеріалу.

Завдання для самостійної підготовки до семінару

Тематика рефератів і доповідей

Тест для закріплення знань.

Ділова гра за темою заняття.

7. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять:

По-перше, у плані семінарського заняття наводяться питання для обговорення, дискусії та завдання творчого характеру за тією чи іншою темою на яких студенти мають проявити креативне мислення.

По-друге, ці завдання мають як індивідуальний, так і груповий характер, а їх вибір здійснюють самі студенти. Завдання повинні бути підготовлені письмово у вигляді дайджесту, реферату, конспекту, опорного конспекту, сценарію.

По-третє, форма проведення семінарського заняття має бути активною у вигляді дискусії, презентації, захисту міні-проектів, конференції тощо.

На заняттях рекомендується створювати творчі міні-групи розглядати завдання - ситуації, які потребують аналізу, вибору рішень, пропозицій.

Обов'язковим є підведення підсумків кожного семінарського заняття.

На семінарському занятті обговорюються не лише питання, які розглядалися на лекції, але й усі, що передбачені програмою дисципліни.

І. Орієнтовна схема складання методичних розробок практичних занять. (Тема, кількість навчальних годин)

1.Актуальність теми.

2.Навчальні цілі заняття (із вказівкою рівня засвоєння: ознайомитись, мати уявлення про...; знати, засвоїти...; оволодіти навичками...; оволодіти вміннями...: розвинути творчі здібності....).

3.Зміст теми практичного заняття (може бути представлений розгорнутим текстом змісту теми, тезисним викладанням змісту, структурно-логічною схемою змісту теми)

4.Матеріали методичного забезпечення заняття

- Матеріали контролю для підготовчого етапу заняття: питання, задачі, тестові завдання та інше.
- Матеріали методичного забезпечення основного етапу заняття: професійні алгоритми для формування навичок та вмінь, навчальні задачі.
- Матеріали контролю для заключного етапу: задачі, завдання, тести.
- Матеріали методичного забезпечення самопідготовки студентів: орієнтовні карти для організації самостійної роботи студентів з навчальною літературою.

5.Література

Навчальна (основна і додаткова); наукова; методична.

ІІ. Дидактичний матеріал до проведення практичного заняття

Тема.

Мета (набути практичні навички з аналізу ситуації, навчитися приймати рішення).

Самостійна робота на практичному занятті: *Завдання 1.*

Робота в малих групах.

Завдання 2. Написання дидактичного тексту для перевірки засвоєння бази знань з теми .

Завдання 3. Ділова гра.

Орієнтовна схема конспекту лекції

1. Наявність конспекту, робочих нотаток.
2. Оголошення теми, плану заняття.
3. Наукове та методичне обґрунтування основних положень, що розглядаються.
4. Чіткість, логічність, доступність викладання матеріалу.
5. Реалізація основних принципів навчання.
6. Зв'язок з попереднім матеріалом, міждисциплінарні зв'язки.
7. Економне використання часу.
8. Дотримання структури заняття, використання інноваційних форм та методів навчання.
9. Характеристика робочої атмосфери заняття.
10. Організація управління процесом навчання (підтримування інтелектуально-емоційного контакту з студентами; застосування різних прийомів та методів навчання)
11. Мовлення викладача (логічність, доступність, емоційність, доказовість, впевненість).

Схема аналізу проведеного магістром лекційного заняття

У відповідності з розкладом "_____" _____

20 року проведено лекцію з предмету _____

Тема: _____

П.І.Б. _____

магістра _____

Факультет _____

Спеціальність _____ Курс _____ Дата _____ Час _____

Група _____ Кількість осіб _____ Присутні _____

1. Науковий характер лекції. Влучність розкриття теоретичних положень, категорій, визначень. _____

2. Зв'язок теоретичного матеріалу з досягненнями практики соціально-педагогічної роботи. Популяризація досягнень вітчизняної науки, передового досвіду соціально-педагогічної роботи _____

3. Методичний рівень викладання: наявність плану лекції, його зв'язок з попереднім матеріалом, використання структурно-логічних схем, логічність і послідовність викладення матеріалу, аргументованість висновків _____

4. Практична спрямованість: орієнтація на зміст та завдання практичних (семінарських) занять з даної теми. Точність, визначення завдань і термінів їх виконання _____

5. Завдання для самостійної роботи студентів: їх наявність, влучність, доцільність, творчий характер повідомлення термінів та форми перевірки знань _____

6. Стиль викладання: точність визначень, формулювань, емоційність, демократичність, володіння аудиторією, дисципліна _____

7. Мовленнєві характеристики: чіткість, легкість голосу, вдале інтонування, голосність, тональність _____

8. Рівень технічного забезпечення (використання ЕОМ, відео, проекційної апаратури, фонозаписів тощо) _____

9. Оцінка ефективності проведеної лекції. Побаження та зауваження _____

Дата _____

П.І.Б. рецензента _____

Підпис

Орієнтовна схема конспекту практичного заняття

1. Тема заняття.
2. Мета заняття.
3. План.
4. Короткий опис роботи кожного пункту плану (питання, форми роботи, зміст).

Схема аналізу проведеного магістром практичного (семінарського заняття)

У відповідності з розкладом " " _____ 200 року проведено практичне (семінарське) заняття з предмету _____

Тема: _____

П.І.Б. студента _____

Факультет _____

Спеціальність _____ Курс _____ Дата _____ Час _____

Група _____ Кількість осіб _____ Присутні _____

1. Наявність робочого плану практичне (семінарське) заняття _____

2. Визначеність мети, завдань практичне (семінарське) заняття, достатня вмотивованість діяльності студентів _____

3. Відповідність змісту практичного (семінарського) заняття програмі навчального курсу _____

4. Форма проведення практичного (семінарського) заняття _____

5. Форми оцінки знань, умінь та навичок студентів під час проведення практичного (семінарського) заняття. Доцільність їх застосування _____

6. Використання прийомів активізації пізнавально-пошукової діяльності студентів _____

7. Спрямованість практичного (семінарського) заняття на самостійну роботу студентів _____

8. Особливості стилю педагогічної взаємодії зі студентами _____

9. Оцінка ефективності проведеного практичного (семінарського) заняття _____

Побажання та зауваження _____

П.І.Б. рецензента _____

Дата _____

Підпис _____

Додаток П

Орієнтовна схема аналізу заняття:

1. *Тема і мета заняття:* місце даного заняття у відповідній навчальній дисципліні; пізнавальні і виховні завдання; постановка перед студентами пізнавальної мети (завдань).
2. *Підготовка студента-магістра до заняття:* володіння навчальним матеріалом, використання фахової і методичної літератури, підготовка унаочення та ТЗН.
3. *Науковий рівень заняття:*
 - а) науковість викладу (правильність пояснень фактичного матеріалу, відповідність сучасному рівню розвитку науки і вимогам програми);
 - б) відповідність обсягу та змісту матеріалу вимогам програми;
 - в) розвиток в студентів умінь та навичок наукового пошуку, ознайомлення їх із способами наукової організації праці.
4. *Методичний рівень заняття:*
 - а) правильність вибору типу заняття, його структури, методів і прийомів навчання;
 - б) реалізація принципів навчання;
 - в) правильність застосування методів навчання відповідно до вимог педагогіки, психології, методики викладання (з'ясування досягнень і недоліків магістра);
 - г) педагогічний і психологічний ефект від застосування обраних форм, методів і прийомів навчання: дисципліна студентів, раціональне використання часу, якість засвоєння студентами навчального матеріалу, активність студентів, організація підтримки уваги студентів під час заняття;
 - д) поведінка студента-магістра під час заняття: вміння тримати себе, голос, тон, педагогічний такт (стриманість, вимогливість, чуйність);

е) засоби активізації розумової діяльності студентів, емоційна насиченість заняття, організація запам'ятовування навчального матеріалу.

5. *Характеристика складових частин заняття*: аналіз кожного етапу заняття з відзначенням позитивного і недоліків, їхні причини.

6. *Загальні висновки* :

а) досягнення мети заняття;

б) пропозиції і поради щодо покращення якості підготовки і проведення наступних занять;

в) рекомендована оцінка.

Результати обговорення оформляють у вигляді протоколу, який веде один із магістрів. У протоколі зазначається рекомендована оцінка за дане заняття. Обговорення навчального заняття проводить викладач. До кожного *залікового виховного заходу* студенти повинні підготувати розгорнутий план-сценарій.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ:**

методичні рекомендації до практичних занять
для студентів спеціальності 053 «Психологія» ОС «Магістр»

Укладач: Іванашко О.Є.

ЛУЦЬК-2023

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84 ¹/₁₆. Обсяг 22,55 ум. друк. арк., 22,31 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 280. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Бойка, 1, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.

